

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

A

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

Kyberšikana jako jeden ze zdrojů ohrožení pro děti základní a střední školy

Autor: Monika Antonů

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Procházka, Ph.D.

Studijní program: Sociální pedagogika, specializace: Výchovná a vzdělávací praxe

Datum odevzdání: 29. 3. 2013

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s ustanovením § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum: 29. 3. 2013

podpis

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Procházkovi, Ph.D. za vedení mé práce, cenné rady a ochotu při konzultacích.

Mé poděkování patří také rodině, která mě při studiu velmi podporovala.

ABSTRAKT

Kyberšikana je aktuálním tématem a stává se problémem na mnoha školách. Její prostředky se neustále zdokonalují, což je způsobeno rychlým rozvojem informačních a komunikačních technologií. Tyto technologie jsou již běžnou součástí života každého z nás. A zejména mládeži umožňují tolik žádanou zábavu, rychlou komunikaci a sdílení dat, bez kterých se již neobejde.

Cílem práce je shromáždit zde informace, které umožní zhodnotit rizika komunikace prostřednictvím sociálních sítí pro žáky základní a střední školy.

Teoretická část je zaměřena na problematiku šikany a kyberšikany, a to nejprve obecněji, v kontextu pohledů na dopady médií, počítačů, sociálních sítí aj., na utváření životního stylu, životního způsobu dospívajících. Dále zde sleduje problematiku virtuální reality a významu sociálních sítí pro děti a mládež v období školní docházky na základní a střední škole. Také je zde popsána specifická virtuálního prostředí a věnuje se problematice virtuální identity, bezpečného využívání internetu.

Cílem praktické části je zjistit, zda žáci spatřují v internetu, resp. v komunikaci prostřednictvím sociálních sítí, nějaká rizika, zda si uvědomují jeho (ne)bezpečnost a do jaké míry na něj umí kriticky nahlížet. Sleduje, do jaké míry se již studenti a žáci stali obětí kyberšikany či klasické šikany a také, jaké mají v této oblasti povědomí.

Klíčová slova: šikana, kyberšikana, agresor, oběť, internet, komunikace, prevence

ABSTRACT

Cyberbullying is an important current topic and problem at many schools. Due to fast development of information and communication technologies, which are normal part of everyone's life nowadays, the means of cyberbullying are being continually improved. Especially for youth, the modern technologies providing desired fun, fast communication and data sharing are necessary.

The aim of my thesis is to collect information enabling to assess the risks of communication on social platforms for primary and secondary school pupils.

The theoretical part is focused on the bullying and cyberbullying in general. This part discusses the impact of media, computers, social platforms etc. on the lifestyle of teenagers. Furthermore, the issues of virtual reality and impact of social networks on pupils and teenagers during their school attendance are described. The thesis considers the specific problems of virtual environment, virtual identity and the safe use of internet as well.

The aim of the practical part is to find, how do the pupils perceive communication via internet and social networks: whether they realize the dangers and how are they able to criticize it. The practical research of my thesis observes the extent to which have the pupils been cyberbullied or bullied and how are they aware of it.

Keywords: bullying, cyberbullying, aggressor, victim, internet, communication, prevention

Obsah

Úvod.....	8
<u>Teoretická část</u>	
1 Pojem šikana	9
1.1 Rozdíl mezi fyzickým a psychickým násilím.....	9
1.2 Projevy šikany	10
1.3 Druhy a formy šikany	11
1.4 Stádia šikany.....	12
1.5 Účastníci šikany	16
1.5.1 Agresor	16
1.5.2 Oběť	18
1.5.3 Přihlízející	19
2 Pojem kyberšikana	20
2.1 Specifika virtuálního světa	21
2.2 Specifika kyberšikany	22
2.3 Druhy kyberšikany	23
2.4 Prostředky kyberšikany	26
2.5 Protagonisté kyberšikany	28
2.5.1 Agresor	28
2.5.2 Oběť	30
2.5.3 Publikum	30
3 Rozdíly mezi šikanou a kyberšikanou	32
3.1 Rozdíly v důsledcích šikany a kyberšikany	32
3.2 Původci a oběti šikany a kyberšikany	33
4 Zásady bezpečného užívání internetu	34
4.1 Jak chránit dítě před šikanou	34
4.2 Jak chránit dítě před kyberšikanou	34
4.3 Kde získat informace a případnou pomoc	35
5 Zvládání šikany a kyberšikany	38

5.1	Diagnostika šikany a její závažnosti	38
5.2	Základní znalosti pedagoga	39
5.3	Postupy řešení.....	39
<u>Praktická část</u>		
6	Výzkumné šetření.....	42
6.1	Metoda sběru dat	42
6.2	Výzkumné otázky.....	42
6.3	Popis zkoumaného souboru.....	43
6.4	Interpretace získaných dat	43
6.5	Závěr výzkumu.....	65
Závěr		67
Seznam použité literatury.....		69
Seznam internetových odkazů.....		69
Seznam příloh.....		70
Přílohy		71

Úvod

Ke své bakalářské práci jsem si vybrala téma Kyberšikana jako jeden ze zdrojů ohrožení dětí na základní a střední škole. Toto téma bylo zvoleno zejména z důvodu, že šikana představuje problém na mnoha školách a prostředky šikany se neustále zdokonalují. Je potřebné věnovat se jejímu předcházení pomocí školní osvěty a seznamovat žáky s možnostmi prevence před tímto jevem.

Kyberšikana je jedním ze sociálně patologických jevů společnosti, je problémem ohrožujícím duševní a mravní vývoj mládeže. Proto je nutné tyto problémy odhalovat, řešit a především se snažit o předcházení jejich vzniku účinnou prevencí ve školách i v rodinách.

Cílem této práce proto je shromáždit zde informace, které umožní zhodnotit rizika komunikace prostřednictvím sociálních sítí pro žáky základní a střední školy.

Teoretická část je rozdělená do pěti kapitol. V první kapitole je popsána šikana a její definice, rozdíl mezi fyzickým a psychickým násilím, jaké jsou projevy šikany, její druhy a stádia a také, kdo jsou účastníci šikany. Druhá kapitola se věnuje kyberšikaně a její definici, jsou zde popsána specifika kyberšikany a virtuálního světa, opět popisuje druhy, prostředky a protagonisty kyberšikany. Třetí kapitola se věnuje rozdílům mezi šikanou a kyberšikanou, rozdílům v důsledcích a rozdílům u původců a u obětí. Ve čtvrté kapitole jsou popsány zásady bezpečného užívání internetu, jak chránit dítě před šikanou a kyberšikanou, kde získat informace a případnou pomoc. Pátá kapitola se věnuje zvládání těchto sociálně patologických jevů, diagnostice a postupům řešení.

Praktická část je založena na výzkumu o problematice šikanování. Byla použita kvantitativní metoda dotazníku, kdy bylo zjišťováno, zda se žáci a studenti se šikanou již setkali, jaké je jejich povědomí o této problematice a jaké převládají názory na tyto sociálně patologické jevy.

Teoretická část:

1 Pojem šikana

Slovo šikana, které pochází z francouzského slova chicané, znamená mimo jiné zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování.

Definice šikany, kterou najdeme v metodickém pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení uvádí, že šikana je nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní výchovné a vzdělávací cíle školy a najdeme ji v počáteční fázi téměř na každé škole (*Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení*, Č. j. 24 246/2008-6, s. 1).

Kolář (2011, s. 31) hovoří o šikanování jako o nemocném, jinak řečeno patologickém chování a jako jeho hlavní vnější rysy uvádí, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či více spolužáků a používá k tomu agresi a manipulaci.

Vágnerová, K. (2011, s. 11) dodává, že: „*Šikana je úmyslné a opakované fyzické i psychické ubližování slabšímu jedinci (skupině) silnějším jedincem (skupinou).*“ Jindy je šikanování označováno jako chování, jehož záměrem je ublížit někomu jinému, ohrožit ho a zastrašit. Šikana je zneužívání moci.

1.1 Rozdíl mezi fyzickým a psychickým násilím

Násilí má různé formy. Mezi fyzické násilí zahrnujeme, bití, fackování, pohlavkování, mlácení, strkání, kopání, dušení, kousání, štípání, tahání za vlasy, mlácení hlavou (např. o lavici, o zem, o zeď), zamezování v pohybu. Patří sem také používání různých zbraní, jako je klacek, nůž nebo dokonce pistole. Ze školních potřeb mohou být zbraní například pravítko, kružítko, nůžky. Typickým příkladem fyzického násilí je šikana.

Násilí ale neznamená jen někoho bít, mít s ním fyzický kontakt. Někdo může používat násilí bez toho, aniž by se druhého dotkl. Tak označujeme psychické násilí. I slova proto

mohou být násilím, protože i slova mohou za určitých okolností druhého zranit. Za klasické formy psychického násilí považujeme zesměšňování, nadávky, ničení věcí oběti, zastrašování, výhrušná gesta, předvádění zbraní, zvýšená kontrola všeho, co ohrožená osoba dělá, tzn. s kým mluví, co dělá, kam jde, dále kritizování, zpochybňování duševního zdraví, vydírání, přehlížení přání a potřeb, vyhrožování bitím či zabitím, nucení k poslušnosti. Typickým příkladem psychického násilí je kyberšikana (Stop násilí, 2007).

1.2 Projevy šikany

Pro to, abychom šikanu rozpoznali, je důležité umět odlišit šikanu od škádlení. Oba tyto fenomény jsou mimořádně složité a odpověď na tuto otázku není vůbec lehká. Při škádlení se očekává, že to bude zábava pro obě strany. Ale pokud je patrné, že jeden z účastníků to jako zábavu nebere, že se mu to nelíbí, necítí se při tom dobře, pak iniciátor škádlení dál nepokračuje, přestane s tím. U šikany je to obráceně. Agresor chce druhému ublížit, líbí se mu to. Za své činy se nestydí, neomlouvá je, často je i opakuje. A většinou své útoky stupňuje.

Při rozlišování šikany od škádlení je užitečné posoudit podezřelé chování podle záměru, motivu, postoje, citlivosti, zranitelnosti, hranic, práv a svobody, důstojnosti, emočního stavu a dopadu. (viz tab. 1).

Tab. 1 Rozdíly mezi šikanováním a škádlením

	Škádlení	Šikanování
Definice	Škádlení patří k rovnocenným, kamarádským nebo partnerským vztahům. Chápáno je jako projev přátelství. Za škádlení se považuje žertování (popichování, zlobení) za účelem dobré nálady a není v něm vítěz ani poražený.	Šikanování patří do násilných a závislostních vztahů. Za šikanování se považuje, když jeden nebo více žáků úmyslně a opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že dítěti někdo, komu se nemůže ubránit, dělá, co je mu nepříjemné, co ho ponižuje nebo to prostě bolí.
1. Záměr	Vzájemná legrace, radost a dobrá nálada.	Ublížit, zranit a ponižit.

2. Motiv	Náklonnost, sblížení, seznamování, zájem o druhé. Rozpouštění napětí ve třídě a navozování uvolněné a pohodové atmosféry. Z odolňování, zmužnění.	Základní tandem – moc a krutost. Další motivy: překonávání samoty, zabíjení nudy, zvědavost a la Mengele, žárlivost, předcházení vlastního týraní, vykonání něčeho velkého...
3. Postoj	Respekt k druhému a sebeúcta.	Devalvace, znevážení druhého.
4. Citlivost	Vcítění se do druhých.	Tvrdost a nelítostnost.
5. Zranitelnost	Dítě není zvýšeně zranitelné a přecitlivělé.	Bezbrannost, oběť se neumí, nemůže či nechce bránit.
6. Hranice	Obě strany mají možnost obhájit své osobní teritorium. Vzájemné vnímání a respektování verbálních i neverbálních limitů. Při divočejším škádlení žádný nepoužije své plné síly nebo silnější mírní své akce.	Prolamování hranic „znásilňování“ druhého. Silnější strana nebere ohled na slabšího. Oběť dává najevo, že je jí to nepříjemné, útočníci pokračují dál. Někdy sadomasochistická interakce.
7. Právo a svoboda	Rovnoprávnost účastníků. Dítě se může bránit a škádlení opětovat, případně ho může zastavit a vystoupit z něho.	Bezpráví. Pokud se dítě brání, nebo dokonce „legraci“ oplátí, je tvrdě ztrestáno!
8. Důstojnost	Zachování důstojnosti. Dítě nemá pocit ponížení. Necítí se trapně a uboze.	Ponížení lidské důstojnosti. Dítě je zesměšňováno a ponižováno.
9. Emoční stav	Radost, vzrušení ze hry, lehké naštvání. I nepříjemné! Ale ne bezmoc.	Bezmoc! Strach, stud, bolest. Nepříjemné a bolestivé prožívání útoku.
10. Dopad	Podpora sebehodnoty, pozitivní nálada.	Pochybnosti o sobě, nedostatek důvěry, úzkost, deprese. Dítě má strach ze školy.

Zdroj: Kolář, M. (2011, s. 65)

Jak píše Vágnerová, K. (2011, s. 73), rozpoznat hranici mezi nevinným kamarádkým škádlením a šikanou je častokrát velmi složité, jelikož hranice může být tenká. Rozdíl mezi šikanou a škádlením však vždy bezpečně pozná ten, kterému je ubližováno.

1.3 Druhy a formy šikany

Pro praktické rozlišení vnějších projevů šikany je užitečná „trojdimenzionální mapa“, podle které lze agresi členit na:

- fyzickou a verbální
- aktivní a pasivní
- přímou a nepřímou

Druhy a formy šikanování jsou následující:

Fyzické – aktivní – přímé (Agresori oběť mlátí, fackují, dusí,...)

Fyzické – aktivní – nepřímé (Iniciátor pošle své „přisluhovače“, aby oběť zmlátili, okradli, poškodili její věci...)

Fyzické – pasivní – přímé (Agresor například nedovolí oběti, aby opustila třídu – fyzicky jí brání v dosahování jejích cílů.)

Fyzické – pasivní – nepřímé (Útočník odmítá splnit oprávněné požadavky oběti, například odmítne oběť pustit ze třídy na záchod.)

Verbální – aktivní – přímé (Oběť je ponižována, zesměšňována, urážena.)

Verbální – aktivní – nepřímé (Patří sem tzv. symbolická agrese, kdy se o oběti rozšiřují nepravdivé fámy, je pomlouvána, zpodobňována v ponižujících kresbách.)

Verbální – pasivní – přímé (Oběť je útočníkem a jeho partou ignorována, neodpovídají na pozdrav.)

Verbální – pasivní – nepřímé (Pokud je oběť neprávem z něčeho obviněna, spolužáci se jí nezastanou.)

1.4 Stádia šikany

Šikana má dle Koláře (2011, s. 45-46) pět stádií. V jednotlivých stádiích najdeme různou kombinaci těchto postojů - jsou to otevřený nesouhlas, zastrašený nesouhlas, lhostejnost (je mi to jedno, nezáleží mi na tom), ambivalence (přitahuje mě to, ale bojím se), sympatizování (líbí se mi sledovat ubližování ostatním), souhlasný postoj (účastním se ubližování spolužáků).

Pokud chceme šikanu správně vyšetřit a vyřešit, musíme zvolit správný postup. K tomu je potřebujeme vědět, v jakém stádiu šikanování se třída nachází. První či druhé stádium může řešit sama škola, ale pokud je šikana již pokročilá, je nutná spolupráce s odbornou

složkou. Touto odbornou složkou mohou být psycholog, speciální pedagog, případně sociální pedagog ze střediska výchovné péče (Vágnerová, K. 2011).

První stadium: Zrod ostrakismu

Jak již bylo řečeno v definici šikany Ministra školství, mládeže a tělovýchovy, počáteční stádium šikany najdeme téměř v každé škole. Představa, že šikanování se vyskytuje pouze ve třídách bez kázně, kde je přítomen jeden či více agresivních a nepřizpůsobivých žáků, je mylná a bohužel velmi rozšířená. Díky této představě se šikana považuje za výjimečný a ve třídách s kázní a normálními žáky nevyskytující se stav. Přesto se šikana vyskytuje i v takovýchto kolektivech. V každé skupině se totiž najde žák, který je nejméně oblíbený, má nejmenší vliv na dění ve třídě, můžeme ho označit termínem outsider, obětní beránek, či černá ovce. Pokud se se vztahy ve třídě nepracuje cíleně, převažuje zde tzv. tradiční výchova, jsou tyto žáci často vystaveni právě ostrakismu – počátečnímu stádiu šikanování. V tomto stádiu převažují mírné psychické formy ubližování. Outsider je neoblíbený, necítí se v kolektivu dobře, ocitá se na jeho periferii. Spolužáci ho neuznávají, odmítají se s ním více či méně bavit, dělají si z něj legraci apod. Takovéto situace představují riziko pokračujícího negativního vývoje.

Druhé stadium: Přitvrzování manipulace a výskyt fyzické agrese

V tomto stádiu přerůstá psychický nátlak do zatím mírné fyzické agrese. Ostrakizovaní žáci začnou sloužit z důvodu krize a stoupajícího napětí ve skupině jako hromosvody. Třída si na nich vybíjí svou zlost, nejistotu, nudu. Důvodem stoupajícího napětí může být očekávání písemné práce, různé konflikty ve třídě, nuda na sportovním kurzu. Zda se bude šikana vyvíjet dál nebo pokusy o šikanování neuspějí, do značné míry závisí na tom, zda ve skupině převládají pozitivní či negativní vztahy. Při existenci pozitivních vztahů, kamarádství a soudržnosti, kdy žáci s násilím a ubližováním nesouhlasí, pokusy o šikanování neuspějí. Jestliže u žáků převládají postoje nezúčastněné, sympatizující a souhlasné, můžeme téměř s jistotou říci, že šikanování bude v nějaké podobě růst do pokročilejšího stádia.

Třetí stádium: Klíčový moment – vytvoření jádra agresorů

Jak již bylo řečeno u druhého stádia, když u žáků k agresi převládají postoje nezúčastněné, sympatizující a souhlasné, šikana se bude vyvíjet do pokročilého stádia. Třetí stádium je považováno za klíčový moment, kdy se utváří jádro agresorů, které začne šikanovat oběti. Šikanování neprobíhá nahodile jako u prvních dvou stádií, ale skupina agresorů postupuje systematicky. Jestliže se ve třídě do této doby nevyskytla skupina žáků, která by byla pozitivním a rovnocenným soupeřem skupině agresorů, co se týče do výše vlivu a popularity ve třídě, agresori mohou dále nabývat na moci a začít ovládat celou třídní skupinu.

Čtvrté stádium: Většina přijímá normy agresorů

V tomto stádiu dochází ve skupině k velké proměně. Agresori se pasují na vůdce a jimi vytvořená pravidla se stávají zákony skupiny, kterými se všichni musejí řídit. Většina skupiny tato pravidla přijímá za své. V této chvíli se začnou k týrání přidávat i žáci, do té doby mírní a ukáznění, aktivně se účastní a prožívají při tom uspokojení. Názory a pokyny učitelů ustupují do pozadí.

Páté stádium: Totalita neboli dokonalá šikana

Poslední stádium šikanování, kdy jsou normy vůdců přijaty či alespoň respektovány všemi členy skupiny. Toto stádium se nazývá také stádium vykořisťování. Skupina žáků je rozdělena na dvě části, kdy část vůdců „vládne“ zbytku. Vůdci se mohou označovat jako králové, ministři, nadlidé, mazáky a své oběti označují například jako nevolníky, poddané, podlidi, bažanty. Oběti jsou využívány všemi možnými způsoby, agresori využívají jejich osobní věci, peníze, tělo, city, školní znalosti, schopnosti. Způsobují jim bolest, znásilňují je všemi způsoby a oběti nejsou schopné se bránit. Toto můžeme označit za největší důkaz moci agresorů nad oběťmi.

Členové skupiny, kteří se do této doby aktivně neúčastnili šikanování, měli neutrální postoj, v této chvíli již se zájmem přihlížejí, čím dál aktivněji se zapojují nebo už také sami někoho šikanují. Násilí se považuje za normální, není zde pocit viny.

Oběti své utrpení řeší neomluvenou absencí, nemocí, odchodem ze školy, pokusem o sebevraždu. Někdy se šikana v důsledku brutálního násilí a těžkého zranění oběti provalí (Kolář, 2011).

Případ 1: Velký führer (ilustrace čtvrtého a pátého stádia)

Přes dva roky se v klidu rozvíjelo šikanování ve výchovné skupině na internátě a paralelně ve třídě k němu příslušné střední odborné školy. Na internátě dosáhlo šikanování pátého stupně a ve třídě, kde byla pouze část agresorů, čtvrtého stupně destruktivity. Iniciátorem byl chlapec fascinovaný násilím a kultem síly, obdivující Hitlera, velkoněmeckou říši a fašistickou ideologii. Touto problematikou se systematicky zabýval a přečetl si o ní několik knih. Získal tak překvapující znalosti, které svérázně rozvíjel.

Postupně se mu podařilo vytvořit na internátě údernou skupinu osmi žáků, kteří měli přezdívky podle „špiček“ velkoněmecké říše a tzv. elitních lidí.

Někteří z nich měli na předloktí vytetovaný znak SS. V čele stál Velký führer a kolem něj skupina ministrů, například ministr propagandy a příslušníci elity, třeba generál tankové armády. Ostatní spolubydlíci byli označeni za méněcennou rasu a podle potřeby a nálady nazývají špinavými árijci, židy, nepřáteli říše...

Normy, hodnoty a požadavky demonstrovali tito „nahlidé“ prostřednictvím tzv. promluv do duše k jednotlivcům i k celé skupině na internátě. Proslovy hlásali, často spíše řvali v tomto duchu: „Jste podlidi – méněcenná rasa. Vaším jediným úkolem je nás, velkoněmeckou elitu, poslouchat na slovo. Kdo by se opovážil ceknout, toho tvrdě ztrestáme, poteče krev... Ne aby si náhodou někdo chtěl stěžovat! To by byl váš konec. Najdeme si vás všude a umlátíme vás k smrti... Nemáte žádná práva. Jediné vaše právo je poslouchat a chcípnout...“

Běžným doprovodem podobných žvástů byla akce komanda SS. Vybrané oběti bylo přikázáno, aby si stoupla ke zdi, u které byla surově ztlučena. Potom musela provolávat slávu führerovi. Jindy agresoři napodobovali nacistické výslechy a nutili například oběť, aby řekla své „pravé“. Jeden chlapec byl přinucen se svléknout a poté ho zbili. Násilí

bylo rozmanité a velmi brutální. Dalšího chlapce přehazovali agresori přes zábradlí schodiště a smáli se při představě, jak bude dole skučet s polámanými „hnáty“ Tento způsob přesvědčování se ukázal jako mimořádně účinný, takto vyhlášené normy šikanování přijali „dobrovolně“ všichni členové výchovné skupiny na internátě. Poslušnost byla výtečná. Oběti uklízely, „půjčovaly“ své věci, kupovaly svačiny, dělily se o jídlo z domova, klaněly se, plazily, líbaly boty...

Ve třídě byl vývoj šikany pomalejší. Prosazování fašistické ideologie se zde zpočátku nedělo, „pouze“ někteří nesympatičtí spolužáci byli surově zbiti. Až mnohem později ve třetím ročníku, přinesli agresori do třídy plakát führera a některým obětem „vysvětlily“, co znamená pozdrav „sieg Heil“ a „heil Hitler“, a vyžadovali ho od nich. Posléze oběti zkoušeli před tabulí ze znalostí týkajících se velkoněmecké říše a jejích úspěchů.

(Zkoušení „fašistů“ je poměrně běžné. Pouze obsah se různí podle jejich ideologického zaměření. Například chlapec, který se označoval za „českého fašistu“, zkoušel oběti z toho, jaké je hlavní město Sudet, kdo jsou henleinovci.)

K provalení šikanování došlo ve chvíli, kdy pedagožka přišla nečekaně na hodinu o chvíli dříve a byla svědkem toho, jak skupina tzv. hodných žáků škrť svého spolužáka. Při odborném vyšetřování byla odhalena i šikana na internátě (Kolář, 2001).

1.5 Účastníci šikany

Za základní účastníky šikany pokládáme agresora, oběť a přihlížející. Šikana je záležitostí celé skupiny a zařazení účastníků k těmto základním typům by bylo nevhodné zjednodušení. Objevuje se i několik kombinací těchto základních typů, jsou jimi agresor-oběť, oběť-svědka, agresor-svědka. Dokonce se může objevit i kombinace oběť-agresor-svědka (Vašutová, 2010).

1.5.1 Agresor

V minulosti a i dnes převládá u laické veřejnosti názor, že agresor je velmi fyzicky

zdatný jedinec. Kolář (2001) popisuje tento typ agresora jako primitivního, hrubého, impulzivního jedince, který má kázeňské problémy, přebytek energie a žádný respekt k autoritám. Šikanu používá k zastrašování druhých, je tvrdý a nelitostný. Jeho osobnost je nezralá mravně i duševně. Také Vágnerová, M. (2008, s. 798) uvádí, že agresor je zpravidla fyzicky nebo psychicky zdatný, ale též neukázněný, s potřebou předvádět se a dokazovat svou převahu. Bývá necitlivý a bezohledný, nemívá dostatečně rozvinuté svědomí a za své chování nepocituje vinu.

Dalším typem agresora může být agresor, který není příliš fyzicky zdatný a tuto zdatnost může nahradit vyšší inteligencí ve srovnání s obětí. Tito agresori bývají nejrafinovanějšími, je obtížné je odhalit. Inteligentní agresori mívají skvělou pověst mezi spolužáky a také obvykle patří k oblíbencům pedagogických pracovníků, neboť jsou ochotni jim vždy pomoci. Také se téměř vždy dobře učí. Šikanují skrytě. (Kolář, 2001)

Jako zvláštní typ agresora můžeme označit tzv. „srandistu“, který šikanu používá pro své pobavení a pro pobavení kolektivu z dlouhé chvíle a nudy. Takovému agresorovi chybí systém hodnot, neuznává meze správného chování. (Kolář, 2001)

V osobnosti agresora lze často najít i souvislost s citovým životem v rodině – subdeprivace či těžká citová deprivace a rodinnou výchovou. Například u agresora-hrubiána se často objevuje agresivita a brutalita u rodičů, útočník ji pak jakoby vrací nebo napodobuje. U agresora-slušňáka se v rodině často používá náročný a důsledný přístup, někdy až vojenský dril, kdy schází láska. V chování rodičů agresora-srandisty můžeme pozorovat ironii, sarkasmus a výrazný smysl pro „černý humor“. (Vágnerová, K., 2011)

Hlavními motivy agresorů bývá krutost (dobrý pocit z utrpení a ponižování oběti) a touha po moci. Přidávají se k nim i motivy další. Jsou jimi například: motiv upoutání pozornosti, motiv zabíjení nudy, motiv „Mengeleho“, motiv žárlivosti, motiv „prevence“, motiv vykonat něco velkého, motiv překonání osamělosti. (Kolář, 2011).

1.5.2 Oběť

Obětí se může stát víceméně kdokoliv, proto není snadné zachycení její charakteristiky. (Vágnerová, 2011) Vágnerová, (2011, s. 86) dále uvádí, že nejčastěji se obětí šikany stávají jedinci, v jejichž rodině je výchova velmi ochranná a dítě není vedeno k samostatnosti a zdravému sebeprosazování nebo jsou to děti z rodin, kde je nutná bezvýhradná poslušnost.

Jak uvádí Marie Vágnerová (2008, s. 799), obětí bývají často děti tiché, plaché, nejisté a úzkostné s nízkým sebevědomím. Takové děti jsou zvyklé se podřizovat. Často jsou nějak znevýhodněni, ať už to je fyzická slabost a neobratnost, nápadný zevnějšek či například obezita. Důvodem k šikanování také bývá rasová odlišnost, příslušnost k nižší sociální vrstvě. Školní prospěch zde nehraje téměř žádnou roli.

Kolář (2011, s. 141) dodává, že na školách existují „typické“ oběti. Označuje je jako „nejslabší ze slabých“, tyto oběti neumějí skrývat svůj strach, jsou zvýšeně zranitelní a viditelně se bojí. Za důležitou označuje i vrozenou slabost reakce v zátěžových situacích. Od agresorů se liší tím, že při střetu propadají panice, hrůze, výčitkám svědomí, sebekritičnosti. Žáci, kteří jakoby přitahují násilí, nemusejí být fyzicky slabí, ale bývají méně zdatní než agresoři.

Oběti mívají často nějaký handicap, tělesný či psychický. Jako tělesný handicap můžeme jmenovat malou fyzickou sílu, obezitu, neobratnost či mimořádnost ve vzhledu (například odstáté uši, jizva,...). K handicapům psychickým řadíme například některou ze specifických poruch učení (dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie,...), opožděný duševní vývoj či hyperaktivitu s poruchou pozornosti (Kolář, 2011).

Vašutová (2010, s. 63) popisuje, že obětí se pravděpodobně stane jedinec, který se od svého okolí nějakým způsobem odlišuje. Ať je to již fyzickým vzhledem, jako je barva pleti, vlasů, účesem, nadváhou, malou výškou, nebo nějakou poruchou, zvláštními potřebami, ale také různými kulturními odlišnostmi, typem osobnosti (introvert, extrovert) nebo specifickými projevy. Mezi specifické projevy můžeme zařadit chůzi, oblékání, mluvu. Dále se oběť může od svého okolí lišit například příslušností k církvi. Z psychických znevýhodnění uvádí labilitu, naivitu, těžkopádnost, špatnou orientaci

v sociálních vztazích, či závislost na jiných.

Kolář (2011, s. 144) uvádí typologii obětí:

1. oběti „slabé“ s tělesným a psychickým handicapem;
2. oběti „silné“ a nahodilé;
3. oběti „deviantní“ a nekonformní;
4. šikanovaní žáci s životním scénářem oběti.

Dále se rozlišují oběti bez kamarádů, zcela izolované a oběti s alespoň jedním pozitivním opěťovaným vztahem, apod.

1.5.3 Přihlízející

Přihlízející jsou nejpočetnější skupinou při šikanování. Ačkoliv se většinou jedná o žáky, kteří zprvu mají pozitivní morální profil, tlak norem ve skupině a nedostatek podpory způsobují, že se cítí bezbranní. Šikana se týká všech přítomných v procesu, což pokládáme za její velké nebezpečí. Tito přihlízející s narušenou mravní úrovní na probíhající násilí často neupozorní, nezastaví agresory a nebrání oběť. V pozdějších stádiích toto násilí tolerují a někdy se do ní také sami zapojí. (Vágnerová, K., 2011)

Vašutová (2010, s. 67) jako přihlízející označuje ty jedince, kteří o probíhající šikaně vědí, vidí ji, ale nezakročí či dokonce agresorovi pomáhají. Za přihlízející považujeme většinou spolužáky – vrstevníky, ale do této skupiny patří také pedagogičtí pracovníci.

2 Pojem kyberšikana

Termín kyberšikana je přejat z anglického slova cyberbully. (Vašutová, 2010) Kyberšikana je jednou z forem psychické šikany. Mají řadu společných znaků – dějí se záměrně, opakovaně, způsobují zranění, která nejsou vidět. Kyberšikana není stejně jako šikana v České republice trestným činem. (Rogers, 2011) V řadě jiných zemí se stala tak závažným problémem, že byly přijaty nové zákony a jiná bezpečnostní opatření. Například v USA je kyberšikana od roku 2006 tzv. federálním zločinem. (Vágnerová, K., 2011) Jak ale dodává Chromý (2010, s. 41), tak: *„právě některé projevy kyberšikany mohou nabývat takové intenzity a podoby, že jsou trestněprávně postižitelné. Stejně otázkou je zejména vztah kyberšikany k počítačové kriminalitě, poněvadž tuto formu šikany lze za jistých podmínek zahrnout pod počítačovou kriminalitu, a sice ve smyslu trestné činnosti páchané za využití počítače.“*

Představuje určitý druh násilí, který využívá informačních a komunikačních technologií, jako jsou internet nebo mobilní telefon, k vyhrožování, ponižování, nadávání, urážení, vydírání, zastrasování či pronásledování jedinců (Vašutová, 2010).

Od šikany, kdy jsou agresor s obětí v přímém kontaktu, se liší odstupem, který si agresori mohou zachovat. Umožňuje anonymitu a představu bezpečí, je snadnější „zapomenout“ na své činy, minimalizovat pocit viny. Oběť nemusí znát pravou totožnost agresora a může ztratit důvěru k lidem (Rogers, 2011).

K pojmu kyberšikana se používají také synonyma kybernetická šikana, elektronická šikana, šikana online, digitální šikana (Vašutová, 2010).

Za jeden z prvních případů, které doslova celosvětově upoutaly pozornost k problému kyberšikany, se považuje kauza kanadského chlapce Ghyslaina Razy. Ten se v listopadu roku 2002 doma nahrál na video při ztvárnění filmové postavy Dartha Maula z Hvězdných válek. O půl roku později spolužáci záznam odcizili a proti jeho vůli umístili na internet, kde jej zhlédli milióny uživatelů. Nahráná scéna působila trapným až komickým dojmem, především s ohledem na fyzické dispozice aktéra, jakož i celkové podání filmové postavy. Uvedený případ vedl k vyloučení provinivších se

studentů ze školy, přičemž poškozený chlapec dlouhodobě trpěl psychickými obtížemi. Za zmínku stojí také případ čtrnáctileté polské studentky Anie z roku 2007. Spolužáci této dívky z gymnázia v Gdaňsku zachytili na mobilní telefon, jak Anie před třídou svlékli do spodního prádla a předváděli, jak ji znásilňují. Tato scéna trvala dvacet minut. Poté, co spolužáci vyjádřili záměr zveřejnit videozáznam na internetu, spáchala Anie sebevraždu.

2.1 Specifika virtuálního světa

Většina dospívajících vlastní mobilní telefon a má přístup na internet. Není pochyb o tom, že tyto moderní komunikační a informační technologie masově využívá. (Chromý, 2010)

Virtuální svět je světem bez zábran. V tomto světě mají lidé méně zábran než ve světě reálném, méně záleží na mínění druhých, nemusí zde platit řada omezení, pravidel a norem reálné komunikace. Anonymita je důležitou vlastností tohoto světa, a pokud má uživatel internetu důvěru v tuto vlastnost a tím také důvěru v bezpečí, chová se jinak, než když tuto důvěru nemá. Existuje anonymita objektivní a anonymita subjektivní. Objektivní anonymita popisuje, jaká je reálná možnost zjištění identity uživatele internetu za pomoci technických prostředků. Anonymita objektivní znamená, jaký máme my sami ze svého „utajení“ pocit, co si o své anonymitě myslíme. Míra objektivní a subjektivní anonymity se může lišit. (Šmahel, 2003)

Vágnerová (2011, s. 94) dodává, že: „Přibližně 40% obětí kyberšikany se nikdy nedozví, kdo je šikanoval. Technicky zdatný anonymní agresor se nemusí příliš bát, že by byl vypátrán.“

Virtuální svět má i další specifika. Lidé zde pociťují větší otevřenost, mizí zde určité komunikační bariéry, strach, komplexy. Ve virtuálním světě je mnohem snazší se přetvařovat, lhát. Internetové prostředí je často vnímáno jako prostředí fyzického bezpečí. Lidé, kteří zde spolu komunikují, spolu nejsou ve fyzickém kontaktu a mohou komunikaci kdykoliv velmi snadno ukončit.

Internetové prostředí můžeme dále popsat jako prostředí, kde se člověk může

odreagovat, jako prostředí zábavy, relaxace. Lidé předpokládají, že v tomto prostředí na sebe nemusí brát žádné závazky a zodpovědnost. Setkáváme se zde také se lží a přetvářkou, kterou je velmi těžké či dokonce nemožné odhalit (Šmahel, 2003).

2.2 Specifika kyberšikany

Kyberšikanu často spojujeme s tradiční šikanou. Mají určité společné znaky, mezi které můžeme zařadit: jsou nežádoucí, zraňující, považujeme je za problém. Ale mají také spoustu znaků rozdílných, které jsou pro přehlednost uvedeny v tabulce č. 2. (Vašutová, 2010)

Tab. 2 Rozdíly mezi tradiční šikanou a kyberšikanou

		Tradiční šikana	Kyberšikana
JAK	Způsob	Tváří v tvář.	Za použití ICT.
	Forma	Fyzická, verbální, sociální, ekonomická.	Nevyžádaná, zraňující, vyhrožující sdělení, pořizování a šíření záznamů aj.
	Prostředek	Fyzická zdatnost, verbální obratnost, orientace v sociálních vztazích.	Mobilní telefon, PC, internet (SMS, MMS, e-mail, IM, web, sociální sítě, PC hry).
KDE	Místo	Školní prostředí.	Kdekoliv v dosahu ICT.
		Nejbližší okolí.	Celý svět.
KDY	Čas	Před/v průběhu/po školním vyučování.	Kdykoli 24 hodin / 7 dní v týdnu.
	Trvání	Opakovaná akce.	Jednorázový akt.
	Expozice	Jednorázově.	Opakovaně.
KDO	Identita aktérů	Vzájemná znalost.	Anonymita.
	Agresor	Fyzická/sociální převaha.	Pokročilá znalost ICT.
	Publikum	Pasivní přihlížející, omezený počet.	Aktivní šířitelé (stávají se agresory). Nekončící publikum (celý svět).
	Oběť	Fyzicky, sociálně slabší.	Kdokoli, příp. s menší znalostí ICT.

	Dospělí	Informovaní, zapojení, prevence i intervence.	Nedostatečná úroveň, nízká úroveň supervize.
--	---------	---	--

Zdroj: Vašutová, M (2010, s. 79)

Agresorem i obětí se v případě kyberšikany může stát prakticky kdokoliv. Před kyberšikanou není úniku, agresor může svou oběť pronásledovat i v „bezpečí“ domova. Neobjevují se při ní přímé znaky násilí jako u klasické šikany, což znesnadňuje její odhalení školou nebo rodiči. Co se týče útoků, u klasické šikany je každý útok jednorázovou, tedy ukončenou záležitostí. U kyberšikany je to jiné, urážlivý e-mail, SMS, odkaz na webové stránky se zveřejněnými urážkami se dají pročitat a připomínat opakovaně. Oběť je tedy útoku vystavena několikrát a u webových stránek, které oběť nemůže smazat je to útok trvalý. Napsaná slova mají daleko tvrdší dopad než slova, která někdo řekl. Publikum se také liší, u kyberšikany prostřednictvím webových stránek, se může divákem stát kdokoliv na světě, kdo má přístup na internet. (Vágnerová, K., 2011)

Případ 2:

Dvanáctiletý chlapec byl opakovaně cílem verbálních i fyzických útoků několika svých spolužáků. Škádlení postupem času přerůstalo v zesměšňování velmi vulgárními výrazy a opakované fyzické napadání se dělo nejen ve škole, ale i mimo ni. Jejich agresivita se stále stupňovala, agresori opakovaně poškozeného slovně napadali, fackovali, bili a kopali po celém těle. Vše vyvrcholilo tím, že jednoho dne o přestávce chlapce ve třídě připoutali průhlednou lepicí páskou k židli a vysypali na něho celý obsah z odpadkového koše. Vše natáčeli prostřednictvím mobilního telefonu. Chlapec si pak na toaletě podřezal žíly. Naštěstí si povedlo ho zachránit, ale s psychickými následky se dosud potýká (Vágnerová, K., 2011)

2.3 Druhy kyberšikany

Rozlišit jednotlivé druhy kyberšikany je obtížné. Technologie se neustále vyvíjejí

a formy kyberšikanery jsou stále více a častěji vzájemně propojeny. Ke kyberšikaně řadíme: nevyžádaná sdělení (spamy, hoaxy, viry aj.), rozhňování (flaming), obtěžování (harassment), pomlouvání (denigration), předstírání (impersonation), prozrazení (outing), podvod (trickery), vyloučení (exkluze), pronásledování (cyberstalking), veselé fackování (happy slapping), vydávání za někoho jiného na internetu za účelem osobní schůzky vedoucí k obtěžování (cybergrooming), ohrožení (cyberthreats).

Nevyžádaná sdělení jako jsou spamy, hoaxy, viry a jiné, obtěžují a přehlucují schránku příjemce, či přímo ohrožují jeho počítač. Uvádí se, že až 90% e-mailů, které kolují na internetu, jsou spamy. Jako spam se označuje nevyžádaný e-mail, nejčastěji to bývají různé reklamy a nabídky. Hoax je e-mail, který šíří poplašnou či nebezpečnou zprávu, také tak označujeme zbytečné řetězové zprávy. Jako viry se označují počítačové programy, které se šíří napojením na hostitelský program a dále se nekontrolovatelně rozšiřují nebo zahajují destruktivní činnost (Vašutová, 2010).

Rozhňování nebo také nářez (flaming) je internetová diskuze, při které se používá agresivní a útočný jazyk. (Rogers, 2011) Vašutová (2010, s. 85) rozhňování popisuje jako ohnivou a krátkodobou hádku, při které se používá ofenzivní, hrubý a vulgární jazyk, urážky a také výhrůžky. Pokud se tak děje dlouhodobě, používá se označení flame war – válka. S rozhňováním se můžeme nejčastěji setkat v různých diskuzích, chatových místnostech, při hře.

Obtěžování (harassment) definuje Rogers (2011, s. 35) jako opakované posílání zpráv s útočným, urážlivým či nevyžádaným obsahem. Vašutová (2010, s. 85) dodává, že obtěžování má trvalejší charakter než flaming, je to opakované zasílání zpráv a zraňování je zde pouze jednostranné. To, že je zraňování pouze jednostranné, je rozlišující faktor, jímž se odlišuje obtěžování od flamingu.

Pomlouvání (denigration) je zveřejňování nepravdivých, urážlivých, hanlivých či zesměšňujících informací o oběti. Oběť není přímým příjemcem těchto zpráv.

(Vašutová, 2010) Cílem pomlouvání je poškodit pověst nebo vztahy oběti (Rogers, 2011).

Předstírání (impersonation) nebo také vydávání se za někoho je definováno tak, že někdo - agresor posílá materiály, komentáře pod cizím jménem. (Rogers, 2011) Vašutová (2010, s. 86) tuto definici rozšiřuje o zneužívání jména, hesla, identifikačních údajů, které agresor získal pomocí „přítelství“ s obětí a následně se za oběť vydával. Oběť pak bývá neprávem obviněna od příjemců zpráv, které agresor posílal jejím jménem.

Odhalení nebo také prozrazení (outing) popisuje Rogers (2011, s. 35) jako sdělování tajemství a jiných citlivých informací cizích osob - obětí bez jejich souhlasu. Vašutová (2010, s. 86) k tomuto přiřazuje například odhalení erotických fotografií, což slouží jako pomsta za ukončení vztahu.

Podvod (trickery) může být součástí odhalení. Jedná se o případ, kdy agresor slíbí oběti mlčenlivost a ta mu citlivou informaci prozradí. Agresor ji poté zveřejní (Vašutová, 2010).

Vyloučení (exkluze) nastává tehdy, jedná-li se o záměrné vyloučení ze skupiny lidí například v chatovacích místnostech. (Rogers, 2011) Vašutová (2010, s. 87) dodává, že vyloučení je velmi tvrdým trestem pro mladé jedince, kteří toto vyloučení špatně emočně snášejí. Může se jednat o vyloučení i z online hry, blogu nebo o „vyškrtnutí“ ze seznamu přátel.

Pronásledování (cyberstalking), dále označováno jako slídění či pronásledování oběti a jejích blízkých, které se děje pomocí moderních komunikačních prostředků. Zahrnuje opakované posílání výhružných, vydírajících nebo útočných zpráv. Agresor svou oběť často pronásleduje také fyzicky, ve skutečném světě. Pronásledování je snadno zaměnitelné s obtěžováním. Jako indikátor hranice pronásledování se uvádí okamžik,

kdy se oběť začne bát o svoji bezpečnost, zdraví a o bezpečnost svých blízkých (Vašutová, 2010).

Veselé fackování (happy slapping) má kořeny v pořadech, kde se využívá skrytá kamera. Tento druh kyberšikany se vyznačuje natočením oběti, když je napadána slovně či fyzicky, zesměšňována a poté je tento záznam umístěn na internet (Vašutová, 2010).

Vydávání za někoho jiného na internetu za účelem osobní schůzky vedoucí k obtěžování (cybergrooming) je jinou formou nebezpečí zneužití informačních a komunikačních technologií. Tato forma spadá do kategorie zneužívání dětí. Označujeme tak situaci, kdy se někdo vydává za jinou osobu a jeho cílem je vylákání a domluvení schůzky s nezletilou osobou. Cílem této domluvené schůzky bývá sexuální obtěžování nebo přímo pohlavní zneužití. Jiným cílem může být také manipulace touto osobou (Vašutová, 2010).

Ohrožení (cyberthreats) můžeme dále rozdělit na přímé hrozby, což jsou prohlášení o aktuálně plánovaném záměru někomu ublížit nebo o spáchání sebevraždy. A dále to je stresující materiál, který je zveřejněn online a oběť emočně rozrušuje. Právě v důsledku tohoto rozrušení může oběť zranit sebe, někoho jiného či přímo spáchat sebevraždu (Vašutová, 2010).

2.4 Prostředky kyberšikany

Informační a komunikační prostředky využívá téměř každý člověk. Pro společnost jsou velmi přínosné, různě je využíváme, ale mohou být také různými způsoby zneužity. Prostředkem kyberšikany může být například mobilní telefon, který v dnešní době vlastní již děti v první třídě základní školy (Vašutová, 2010).

Mobilní telefon v dnešní době umožňuje posílání textových zpráv, obrázků, dají se s ním pořizovat zvukové záznamy nebo videa.

Textové zprávy se vyznačují výhrůžným či útočným obsahem. Může jít také o opakované, vytrvalé zahlcování oběti velkým množstvím textových zpráv. Agresor si může zakoupit SIM kartu „na jedno použití“ - po vyčerpání kreditu se musí vyměnit. Oběť se nedozví, kdo ji obtěžuje. (Rogers, 2011) Vašutová (2010, s. 80) doplňuje, že je zde i možnost, kdy agresor zneužije mobilní telefon oběti a obtěžuje vyhlédnuté osoby.

Fotografie, zvukové záznamy nebo videa pořizované pomocí kamery na mobilním telefonu jsou další možností, jak využít mobilní telefon ke kyberšikaně. Agresor takto zachytí svoji oběť v situaci, která je pro něj choulostivá, zastrašující či ponižující a následně fotky, videa vyvěsí na internet nebo je rozposílá pomocí mobilního telefonu.

Agresoři svoji oběť obtěžují i telefonováním. Telefonáty bývají časté, oběť obtěžují a mohou být i útočné. Také se používá opakované prozvánění (Rogers, 2011).

Dalším prostředkem kyberšikany je internet, který nabízí široké možnosti využití. Patří mezi ně sdílení informací, zapojování se do diskuzí, chatů, navazování vztahů a mnoho dalších.

Ke kyberšikaně se na internetu využívají e-maily, instant messaging, chaty, diskuzní fóra, internetové stránky, sociální sítě nebo seznamky.

E-maily jsou uváděny jako jeden z nejstarších prostředků kyberšikany. (Vašutová, 2010) Založit e-mailový účet je v dnešní době velmi snadné a jejich počet není omezen. Agresoři tak mohou posílat útočné a šikanující e-maily i pod cizí identitou a nemusí se obávat odhalení (Rogers, 2011).

Instant messaging je forma komunikace. Nejčastěji se k ní využívá Skype či ICQ. Tato komunikace probíhá v reálném čase, není zde cenzura a diskuze může vést k situaci, kdy agresor slovně útočí na jedince (Vašutová, 2010).

Chaty, diskuzní fóra jsou veřejně přístupná místa na internetu. Komunikace se tak může

účastnit kdokoliv, mohou se vytvářet skupiny. Diskuzní fóra jsou tematicky zaměřená a oproti chatu zde nemusejí být přispěvatelé připojeni a mohou tak reagovat s určitým časovým odstupem (Vašutová, 2010).

Internetové stránky lze také různým způsobem zneužít. Agresor si může vytvořit urážlivý blog, osobní stránky o obětech, různé ankety... (Rogers, 2011).

Pomocí sociálních sítí dochází k propojování různých skupin lidí a tyto skupiny se různě ovlivňují. Mohou spolu komunikovat, sdílet informace, fotky. Pokud zde nejsou stanovena bezpečnostní pravidla, mohou být zneužity k rozšiřování pomluv. Je zde vyvíjen tlak na mladé uživatele a může se snadno stát, že přijmou „žádost o přátelství“ od cizího člověka a umožní mu tak přístup ke svým osobním informacím. Také zde není těžké vytvořit si účet pod cizí identitou, což umožňuje agresorům zachovat si anonymitu a zároveň mít přehled o své oběti (Rogers, 2011).

Seznamky jsou portály založené za účelem najít partnera. Lidé si zde zakládají profil, vyhledávají jiné profily, komunikují spolu. Také zde se může vyskytnout kyberšikana (Vašutová, 2010).

2.5 Protagonisté kyberšikany

Stejně jako u klasické šikany i u kyberšikany jsou protagonisty agresor, oběť a publikum. Jako se liší reálný svět od světa virtuálního, liší se v určitých znacích i vlastnosti protagonistů kyberšikany.

2.5.1 Agresor

Agresorem klasické šikany bývá jedinec, který je fyzicky i sociálně silný. U kyberšikany tomu tak být nemusí. Zde se agresorem stává jedinec, který je silný v informačních technologiích. (Rogers, 2011) Cíle agresora však bývají stejné. Oběť

chce ponížit, zranit, vyděsit. V kyberšikaně má agresor k dispozici jiné, zákeřnější zbraně k ubližování oběti a těmi jsou informační a komunikační technologie. V tomto prostředí nezáleží na věku, pohlaví, fyzické síle ani na postavení ve skupině. Agresor si může vytvořit vlastní, novou virtuální identitu, která se od skutečné může velmi lišit. V případech kyberšikany bývá agresorem jedinec, který je v tomto prostředí zbláhý a má určité znalosti. Kyberšikaně také nahrává anonymita internetového prostředí. Oběť agresora nikdy nemusí poznat, ale platí to také naopak, agresor nemusí poznat svoji oběť.

U agresora může dojít k tzv. disinhibičnímu efektu – pokud útočník nevidí svoji oběť, ztrácí zábrany a dovolí si tak mnohem více, než kdyby stál své oběti tváří v tvář. Efekt disinhibice je posílen právě anonymností tohoto prostředí a také fyzickou i časovou vzdáleností agresora od oběti (Vašutová, 2010).

Kyberagresora můžeme stejně jako u klasické šikany přiřadit k určitému typu. Rozlišují se tyto typy:

„Pomstychtivý andílek“ – nevidí sám sebe jako agresora, ale jako člověka, který napravuje to špatné kolem sebe. Chrání sebe i své okolí před padouchem, který trpí zaslouženě. V mnoha případech tento agresor zažil kyberšikanu nebo klasickou šikanu.

„Bažící po moci“ – chtějí ovládat druhé pomocí strachu, dokazovat svoji sílu a autoritu. Tito agresori uvítají přítomnost publika. Tím, co dělají, se často chlubí a chtějí vyvolat zpětnou reakci. Své útoky stupňují tak dlouho, dokud se jim této zpětné reakce nedostane. I tento typ agresora často bývá obětí klasické šikany. V kyberprostoru mu nahrává anonymita a to, že svoji oběť nikdy nepozná osobně. Jako další znaky tohoto kyberagresora jsou technické dovednosti a to, že si málokdy uvědomuje závažnost svých činů. Můžeme ho označit jako nejnebezpečnějším ze všech typů kyberagresorů.

„Sprosté holky“ - typickými agresory jsou v tomto případě znuděné a zábavu hledající dívky. Jejich nejčastějšími oběťmi jsou jiná děvčata, ale i chlapci. Kyberšikanují ve

skupině a potřebují publikum. Pokud ve své činnosti nenajdou očekávanou zábavu, se šikanou skončí.

„Neúmyslný kyberagresor“ - si neuvědomuje, že by mohl být agresorem. Motivem jim bývají slova „můžu“ a „legrace“. Vystupují pod cizí identitou a posílají typické šikanující zprávy jako odpovědi na zprávy, které je pohoršily nebo se díky nim cítí zraněni. Odpovídají bez rozmyslu, ve vzteku, či když jsou frustrováni a nepřemýšlejí o následcích. Pokud jsou vypátráni a označeni za agresora, bývají tím velmi překvapeni (Vašutová, 2010).

2.5.2 Oběť

Stejně jako agresorem, tak i obětí se může stát kdokoliv. V kyberšikaně nezáleží na fyzické zdatnosti, síle a sociální zdatnosti, i když stále převládají útoky na oběti se sníženou schopností se bránit. Vyšší riziko hrozí dětem, které jsou v dnešní době na počítačích a mobilních telefonech téměř závislé (Vágnerová, 2011).

Jako rizikové se hodnotí online skupiny, kde se mohou sdružovat osoby s rizikovým chováním, extremistické skupiny, gangy. Oběť kyberšikany může být například vybrána i náhodně zvoleným telefonním číslem. Častěji se obětí kyberšikany stávají dívky než chlapci (Vašutová, 2010).

2.5.3 Publikum

Do tradiční šikany bývá zpravidla zapojeno pouze několik jedinců, či školní třída. (Vašutová, 2011) Publikem kyberšikany se může stát kdokoliv na světě, kdo má připojení na internet, jelikož kyberšikana prostřednictvím webových stránek umožňuje přístup každému. (Vágnerová, 2010) Vašutová (s. 94, 2011) dodává, že se může jednat o desítky, ale také o statisíce či dokonce milióny osob.

Také zde platí, že se nemusí odehrávat opakovaně. Stačí jedno vyvěšení ponižující

fotografie nebo videa na internet a toto „dílo“ si může kdokoliv stáhnout a šířit dále. (Vágnerová, 2010) Rozsah kyberšikany tak mnohonásobně předčí možný rozsah šikany tradiční (Vašutová, 2011).

3 Rozdíly mezi šikanou a kyberšikanou

3.1 Rozdíly v důsledcích šikany a kyberšikany

Důsledky kyberšikany jsou srovnávány s důsledky nepřímé formy tradiční šikany. (Vašutová, 2010) Podstata je stejná, nepřímá forma tradiční šikany i kyberšikana se dějí záměrně, opakovaně, zahrnují psychické násilí, včetně symbolické agrese. Nepůsobí modřiny a neteče při nich krev. Způsobují ale psychické rány, které nejsou vidět a která se obtížně léčí (Kolář, 2011).

Rozdíl lze vidět zejména v:

- Tradiční nepřímá šikana se odehrává především tváří v tvář, v přímém kontaktu. Fyzické setkání agresora a oběti můžeme částečně předvídat a případně se mu i vyhnout. Kyberšikana se odehrává ve virtuálním světě, kde přímý kontakt není. Agresor může oběť pronásledovat i v „bezpečí“ domova, stačí, když bude mít zapnutý mobilní telefon nebo bude připojená k internetu.
- Kyberšikana používá nebezpečnější zbraně, jakými jsou internet a mobilní telefon (Kolář, 2011).
- Virtuální svět umožňuje útočníkovi zůstat v anonymitě, mít pocit bezpečí. Je snazší „zapomenout“ na své chování, protože nevidí, co způsobil (Rogers, 2011).
- U tradiční šikany jsou příznaky vidět (roztrhané oblečení, ztráta školních potřeb, svačín, kapesného, modřiny,...). U kyberšikany takového příznaky nejsou, což znesnadňuje její odhalení.
- Šikana, ať už tradiční nebo kyberšikana, představují ohrožení fyzického i psychického zdraví oběti. Objevují se bolesti hlavy, břicha, smutek, deprese, ztráta důvěry k lidem. Největším rizikem je pak sebevražda.
- Kyberšikana může mít i mezigenerační rozměr.
- U kyberšikany se může často stát, že její již zapomenutý obsah se může

kdykoliv znovu objevit a oběť, která se s útokem vyrovnala, je opět vystavena psychickému tlaku.

- Publikum u klasické šikany dosahuje velikosti školní třídy, u kyberšikany může být publikem celý internetový svět.

3.2 Původci a oběti šikany a kyberšikany

U klasické šikany, která se odehrává tváří v tvář, bývá agresorem ve většině případů fyzicky a sociálně zdatný jedinec. Ten je ve velkém nebezpečí, že dojde k jeho odhalení. Při kyberšikaně odehrávající se ve světě virtuálním, bývá agresorem jedinec silný v informačních technologiích, který se nemusí odhalení bát, pokud vystupuje pod cizí identitou. Jak již bylo popsáno výše, přibližně 40% obětí kyberšikany se nikdy nedozví, kdo je šikanoval.

Obětí u klasické šikany se stávají jedinci s omezenou schopností se bránit. Při kyberšikaně se může obětí stát kdokoliv. Pokud si ji agresor vybírá náhodně v kyberprostoru nebo náhodným zvolením telefonního čísla. Může to být dítě, dospívající nebo i dospělý člověk (Vágnerová, 2011).

4 Zásady bezpečného užívání internetu

4.1 Jak chránit dítě před šikanou

Důležitá je prevence nejen v rodině, ale hlavně ve škole. Měla by být vybudována ucelená ochrana dětí a dospívajících před šikanováním od spolužáků. Prevence školních šikan by měla vypadat takto:

- pedagogická komunita by měla posilovat odolnost školních skupin a celých škol proti šikanování
- součástí školní komunity by měl být specifický program proti šikanování
- možnost spolupráce s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry, které umí řešit pokročilé šikany a poskytují servis v oblasti prevence
- možnost spolupráce s odborníky z rezortů mimo školství a nestátními organizacemi jako např. kriminalisté pro mládež, sociální kurátoři, dětské psychiatry, apod.
- při vytváření prevence pomoc a podpora MŠMT a krajských úřadů
- kontrola škol Českou školní inspekcí, MŠMT a krajskými úřady
- monitorování situace a zabezpečování ochrany práv dětí nevládními organizacemi – Linka Bezpečí, Nadace Naše dítě, Společenství proti šikaně (Kolář, 2011).

4.2 Jak chránit dítě před kyberšikanou

Je třeba si uvědomit, že žádná absolutně účinná obrana proti kyberšikaně neexistuje (Vašutová, 2010). Mobilní telefony a internet jsou užitečným zdrojem informací a komunikace a samy o sobě příčinou kyberšikany nejsou (Vágnerová, 2011).

Prevence kyberšikany by měla začít již v té chvíli, kdy dítě dostane mobilní telefon

nebo se připojí k internetu. Začátek prevence by měl být v rodině, kde rodiče jdou příkladem v používání těchto moderních technologií. Nejvýznamnějším preventivním opatřením je smlouva o používání internetu, která upravuje pravidla, jak by mělo dítě počítač a internet používat (Vágnerová, 2011).

Hlavními pravidly o používání internetu jsou:

- diskrétnost a anonymita – nesdělovat neznámým osobám své osobní údaje, nesdílet informace nebo obrázky, ke kterým by neměl mít přístup nikdo cizí
- odstup – je jednoduché změnit si ve virtuálním prostředí identitu, proto by si děti neměly domlouvat schůzku s někým, s kým se seznámily na internetu. Pokud takovou schůzku chtějí uskutečnit, měly by o tom říct rodičům a někdo by je měl doprovodit
- nenechat se nikým zastrašovat a také se tak nechovat – na zastrašující zprávy nereagovat, neodpovídat a nahlásit to dospělé osobě
- opatrnost – neotvírat zprávy, e-maily od cizích osob. Mohou obsahovat např. viry. Nereagovat na výzvy o vzájemném zavolání.
- kontrola a prevence – existuje funkce tzv. rodičovského zámku, která se může nastavit tak, aby blokovala přístup dětí k obsahu pro ně nevhodného. Dále se může používat zpětný výpis hovorů, historii prohlížení webových stránek, blokování prémiových SMS, nastavení limitu volání (Vágnerová, 2011).

4.3 Kde získat informace a případnou pomoc

Projekt minimalizace šikany – www.minimalizacesikany.cz, projekt nabízející systémové a celostátně použitelné řešení problematiky šikanování na školách. Tento program zajišťuje občanské sdružení AISIS a vznikl za finanční podpory Nadace O2 a odborného garanta Dr. Michala Koláře, který je etopedem a psychoterapeutem, předním českým odborníkem na šikanu. Jedná se o intenzivní vzdělávání celých učitelských skupin, které zahrnuje:

1. společné vzdělávání pedagogů a supervize
2. vytvoření užšího realizačního týmu
3. zmapování situace na škole a motivace pedagogů ke změně
4. společný postup pedagogů při řešení případů šikany
5. prevence v třídnických hodinách
6. prevence ve výuce
7. prevence ve školním životě mimo výuku
8. účinný ochranný režim
9. spolupráce s rodiči
10. školní poradenské služby
11. spolupráce se specializovanými zařízeními
12. dobré vztahy se školami v okolí
13. průběžné vyhodnocování situace ve škole

Tento projekt také vytváří materiály a letáky pro školy, rodiče i děti. Spolupracuje s MŠMT a Českou školní inspekcí. Nabízí internetovou poradnu (Rogers, 2011).

Projekt E-Bezpečí – www.e-bezpeci.cz, mapuje a analyzuje nebezpečné komunikační praktiky, které se váží na elektronickou komunikaci. Vznikl na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, na katedře českého jazyka a literatury. Nabízí vzdělávání v oblasti prevence a řešení kyberšikany pro děti i vyučující. Do tohoto projektu je zapojeno přes 60 škol z celé České republiky. Smyslem je předávání zkušeností a informací, tvorba a sdílení výukových materiálů. Také provozuje internetovou poradnu (Vašutová, 2010).

Národní centrum bezpečnějšího internetu – je neziskové nevládní sdružení, věnující se zvyšování obecného povědomí o hrozbách online komunikace a prevenci internetové kriminality. Uskutečňuje tyto aktivity:

- Saferinternet.cz – stránky podporují vzdělávání a výzkum v oblasti ICT, poskytuje pomoc, působí proti šíření ilegálního obsahu na internetu. Jedná se o první české osvětové centrum evropského programu bezpečnějšího internetu,

které získalo podporu Evropské komise. www.saferinternet.cz

- Bezpečně online – cílem je poskytovat informace o bezpečném používání internetu, jsou zde praktické rady a metodické pomůcky použitelné ve výuce. www.bezpecne-online.cz
- Horká linka – přijímá hlášení nezákonného obsahu na internetu. Jejím hlavním cílem je bránit šíření materiálu podporujícího šíření drog, rasismus, xenofobii, ... Závadný obsah je možné nahlásit pomocí webového formuláře. Také pomáhá řešit útoky přes falešné identity, ponižování. www.horkalinka.cz
- Linka pomoci – realizuje preventivní kampaně, pomáhá dětským obětem internetové kriminality. www.linkapomoci.cz
- Červené tlačítko – softwarový nástroj pro snadné a rychlé nahlášení závadného obsahu na internetu. www.cervenetlacitko.cz (Rogers, 2011).

[Kybersikana.eu](http://www.kybersikana.eu) – jedná se o projekt Terezy Ondráčkové a Moniky Vlachové, studentek, které vytvořily webovou stránku zaměřenou na prevenci. www.kybersikana.cz (Rogers, 2011).

5 Zvládání šikany a kyberšikany

5.1 Diagnostika šikany a její závažnosti

Při diagnostice šikany je velmi důležité jednat. Správně vyhodnotit situaci a posoudit, zda jsou přítomny znaky šikanování: záměrnost, opakování, samoučelnost agrese a nepoměr sil. Také je potřeba odlišit šikanování od případného škádlení.

Dalším krokem je určení formy šikany a posouzení, zda šikanu může řešit sama škola (šikana v počátečním, tedy v 1., 2. nebo 3. stadiu) nebo je potřebná spolupráce s odborníky (pokročilá šikana ve 4., či 5. stadiu) (Kolář, 2011).

Tab. 3 Orientační ukazatelé pro rozlišení počáteční a pokročilé šikany

	Počáteční stádium	Pokročilé stadium
Kdo jsou informátoři, jak se chovají a co říkají?	Jako informátor přijde oběť nebo její kamarád. Při pokročilé šikaně je to výjimečné.	Přicházejí vystresovaní rodiče obětí. Případně provalení šikany (závažného násilí) zachytí někdo z pedagogů.
Jak se oběti chovají a jak odpovídají?	Poměrně otevřeně mluví o tom, co se jim stalo a kdo je šikanoval.	Je patrná ustrašenost, nechtějí prozradit, kdo jim ublížil. Někdy zdůvodňují své zranění bizarním způsobem.
Jak svědkové spolupracují?	Vyjadřují nesouhlas se šikanováním a bez většího strachu vypovídají.	Odmítají vypovídat, tvrdí, že nic neviděli a neslyšeli. Občas přiznávají, že nesmějí nic říct, protože by měli peklo. Případné výpovědi působí podezřele. Zapřou kamaráda...
Jak se svědkové vztahují k podezřelým agresorům?	Agresori nejsou vnímáni jednoznačně pozitivně, ale diferencovaně, jejich okolí se to nebojí vyjádřit.	Oceňují, chrání a brání agresory, případně pro ně hledají polehčující okolnosti.
Jak se o konkrétním násilí	Násilí nepopírají a vyjadřují	Násilí bagatelizují nebo ho

vyjadřují ostatní členové skupiny?	vůči němu své výhrady.	popírají. Svalují vinu na oběť, je to provokatér...
Jak se členové skupiny vztahují k trpící či zraněné oběti?	Projevují soucit s obětí a porozumění neférovosti ubližování silných slabým.	Oběť je kritizována a znevažována. Často je obviněna, že si to vlastně způsobila sama.
Jaké je atmosféra ve skupině?	Malá soudržnost, nespolupráce, omezená, „pokulhávající“ svoboda projevu a názoru. Atmosféra je však „živá“.	Těžká atmosféra strachu, napětí a nesvobody. „Špatně se tu dýchá.“

Zdroj: Kolář, M. (2011, s. 176)

5.2 Základní znalosti pedagoga

Kolář (2011, s. 172) uvádí, že pedagog, který chce úspěšně rozkrýt šikanu, si musí být vědom dvou věcí: „*Za prvé – potřebuje být připraven na to, že změní tak trochu profesi a stane se laickým kriminalistou a psychoterapeutem. Bude postupovat podle vyšetřovací strategie a taktiky. Navíc bude poskytovat ochranu a emoční podporu oběti, která se často nachází v krajní nouzi. Za druhé – pedagog musí počítat s tím, že se bude muset citově a časově angažovat. Orientační rozhovor především s obětí, ale i „bonzujícím“ žákem či jiným informátorem by měl být setkáním dvou lidí, kteří si navzájem naslouchají a mají na sebe přinejmenším nejnútnejší čas. Když pedagog odhalí, že jde skutečně o šikanování, nemůže věc zvládnout během přestávky a musí si zajistit dostatečný prostor na vyšetřování; předpokladem je minimálně vyučovací jednotka. Neudělá-li to, nemá jeho snažení vyhlídky na úspěch a s největší pravděpodobností napáchá více škod než užitku.“*

5.3 Postupy řešení

Za šikanu ve školním prostředí odpovídá škola, a proto se při odhalení šikany obracíme na ni. Všichni učitelé ve škole by měli být seznámeni s Minimálním preventivním

programem, jehož součástí je také prevence šikany. Dále se škola řídí školskými zákony, vyhláškami a metodickými pokyny. V Metodickém pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchov k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení jsou uvedeny základní informace k prevenci a řešení šikany. Na základě tohoto dokumentu by měla mít každá škola vypracovaný Program proti šikanování a tzv. krizový scénář, podle něhož se v případě odhalení šikany postupuje.

Rodiče, kteří chtějí nahlásit šikanování svého dítěte, by měli nejdříve navštívit třídního učitele. Z jednání by měl být vždy pořízen zápis a rodiče by si ho měli vyžádat. Slouží jako případný důkaz při případných pozdějších komplikacích ve vyšetřování (Vágnerová, 2011).

Kolář (s. 180, 2011) vypracoval základní postup, jak postupovat při odhalení počáteční šikany.

Tab. 4 Základní scénář pro obyčejnou počáteční šikanu

1. Odhad závažnosti onemocnění skupiny a stanovení formy šikany
2. Rozhovor s informátory a oběťmi
3. Nalezení vhodných svědků
4. Individuální rozhovory se svědky
5. Ochrana oběti
6. Předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovoru a) Rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření) b) Rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku)
7. Realizace vhodné metody a) Metoda usmíření b) Metoda vnějšího nátlaku (výchovní pohovor nebo výchovní komise)
8. Třídní hodina a) Efekt metody usmíření b) Oznámení o potrestání agresorů
9. Rozhovor s rodiči obětí
10. Třídní schůzka
11. Práce s celou třídou

Pokud se vyšetřuje šikana pokročilá, je zde výrazný rozdíl, že často není k dispozici vhodný svědek. V této situaci se nehledají vhodní svědkové, ale nejslabší články. Vyskytují se také další komplikace, pokročilá šikana často naplňuje skutkovou podstatu trestných činů a vyšetřování školy je propojeno s vyšetřováním policie (Kolář, 2011).

Agresorům hrozí tato výchovná opatření:

- napomenutí, důtka třídního učitele, nebo ředitelská důtka
- snížení známka z chování
- převedení agresora do jiné třídy
- podmíněčné vyloučení, vyloučení ze studia – netýká se ZŠ

V případě potřeby spolupráce s odbornými zařízeními, škola oznámí výsledky vyšetřování příslušnému oddělení sociálně-právní ochrany dětí, a pokud se prokáže trestný čin nebo podezření na něj, škola kontaktuje Policii ČR (Vágnerová, 2011).

6 Výzkumné šetření

6.1 Metoda sběru dat

Jako metoda sběru dat byla použita kvantitativní metoda dotazníků, kdy respondent písemně odpovídal na otázky tištěného formuláře. Dotazníky obsahovaly uzavřené otázky, které nabízely soubor možných alternativ, z nichž respondent vybral vhodnou odpověď.

Cílovou skupinou byli žáci 2. stupně základních škol a studenti primy až kvarty gymnázií. Pomocí dotazníků byla zjišťována informovanost, názory a zkušenosti s problematikou kyberšikany. Také bylo zjišťováno, v jakém místě mají respondenti nejčastěji přístup k počítači s internetem a k jakým činnostem ho využívají.

Výzkumem bude zachována anonymita nejen respondentů, ale také případných obětí a agresorů kyberšikany.

Sběr dat proběhl v období 12. – 19. 11. 2012. Před zahájením výzkumu byli osloveni ředitelé základních škol a gymnázií, kteří následně svým souhlasem výzkum umožnili.

6.2 Výzkumné otázky

Výzkumná otázka č. 1:

V jaké míře ovlivňuje typ školy a míra vzdělání výskyt kyberšikany?

Výzkumná otázka č. 2:

Je kyberšikana častějším projevem u chlapců nebo u děvčat?

Výzkumná otázka č. 3:

Jaké jsou nejčastější projevy kyberšikany?

Výzkumná otázka č. 4:

Jaké převládají názory na kyberšikany?

6.3 Popis zkoumaného souboru

Výzkum proběhl na základních školách a gymnáziích v okrese Jindřichův Hradec, Jihočeský kraj. Z důvodu zachování anonymity, nebude uveden název žádné školy dotazovaných respondentů. Věková hranice respondentů byla 10 – 15 let.

Celkem bylo rozdáno 250 dotazníků, vyplněných se vrátilo 223. Návratnost tedy byla 89,2 %.

6.4 Interpretace získaných dat

Otázky položené v dotazníku jsou vyhodnoceny jednotlivě. Pro přehlednost jsou připojeny tabulky a grafy.

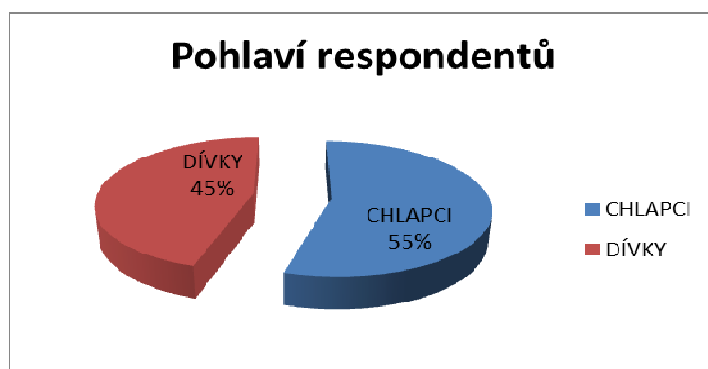
Na dotazníky odpovídalo 223 respondentů ve věku 10 – 15 let. Z toho bylo 122 chlapců a 101 děvčat (viz. tab. 5, graf 1). V tab. 6 jsou pohlaví rozdělena podle věku.

Tab. 5 Pohlaví respondentů

POHLAVÍ	CHLAPCI	DÍVKY	CELKEM
Relativní četnost	122	101	223
Absolutní četnost %	55	45	100

Zdroj: vlastní

Graf 1 Pohlaví respondentů

Zdroj: vlastní

Tab. 6 Rozdělení chlapců a dívek podle věku

VĚK	10	11	12	13	14	15	CELKEM
CHLAPCI	2	12	37	29	29	13	122
DÍVKY	0	16	17	29	26	13	101
CELKEM	2	28	54	58	55	26	223

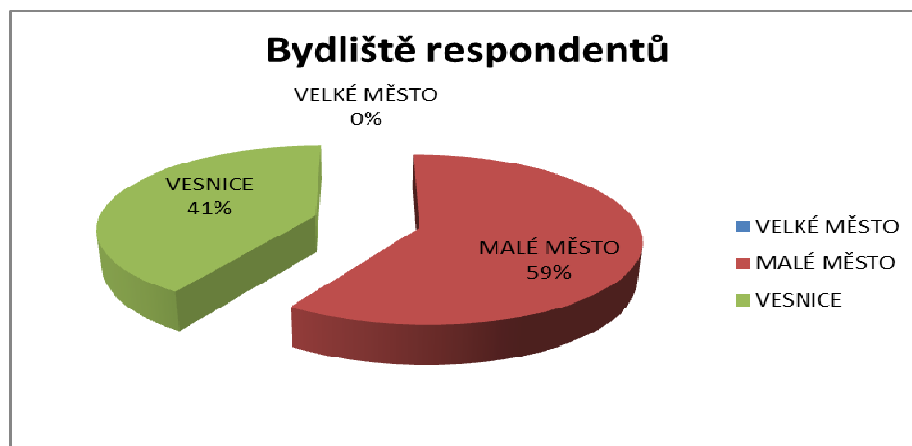
Zdroj: vlastní

Respondenti odpovídali také na otázku, zda žijí ve velkém městě, malém městě, či na vesnici. Hranice mezi velkým a malým městem byla stanovena na 10 tisíc obyvatel. Hranice mezi malým městem a vesnicí byla stanovena na 1 tisíc obyvatel. Většina respondentů, celkem 132, uvedla, že žije v malém městě. Zbýlých 91 respondentů žije na vesnici. Ve velkém městě nežije žádný z respondentů (viz. tab. 7, graf 2).

Tab. 7 Rozdělení respondentů podle bydliště

BYDLIŠTĚ	VELKÉ MĚSTO	MALÉ MĚSTO	VESNICE	CELKEM
relativní četnost	0	132	91	223
absolutní četnost %	0	59	41	100

Zdroj: vlastní

Graf 2 Rozdělení respondentů podle bydliště

Zdroj: vlastní

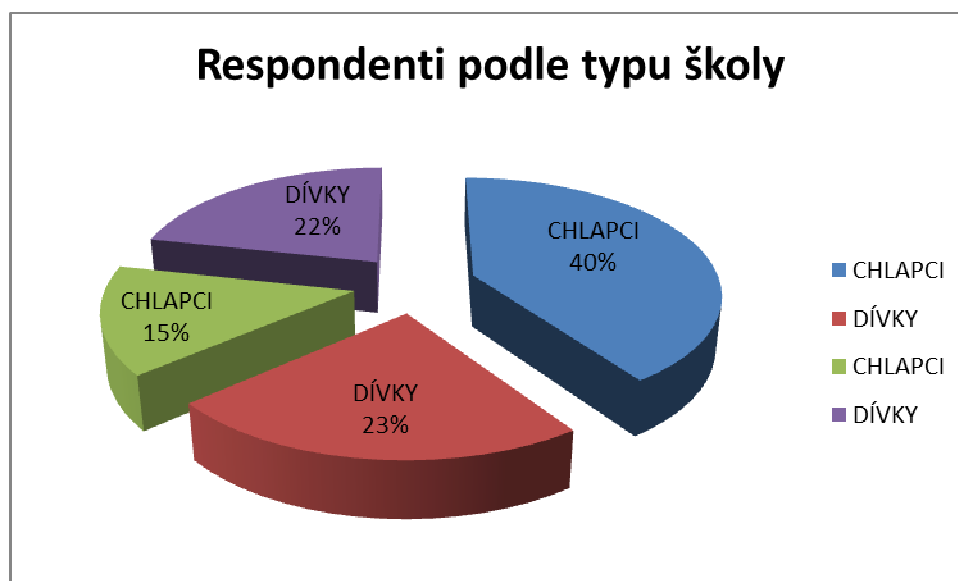
Dotazníky byly rozdávány na základních školách a gymnáziích, proto obsahovaly otázku, kde respondent studuje. Celkem 142 respondentů chodí na základní školu, z toho je 90 chlapců a 52 dívek. Zbýlých 81 respondentů navštěvuje gymnázium, z toho je 33 chlapců a 48 dívek (viz. tab. 8, graf 3).

Tab. 8 Rozdělení respondentů podle typu školy

TYP ŠKOLY	ZÁKLADNÍ ŠKOLA		GYMNÁZIUM		CELKEM
relativní četnost	142		81		223
absolutní četnost %	64		36		100
POHLAVÍ	CHLAPCI	DÍVKY	CHLAPCI	DÍVKY	
relativní četnost	90	52	33	48	223
absolutní četnost %	40	23	15	22	100

Zdroj: vlastní

Graf 3 Respondenti podle typu školy

Zdroj: vlastní

Vyhodnocení otázky č. 1

Víš, co je kyberšikana?

- **ano**
- **ne**

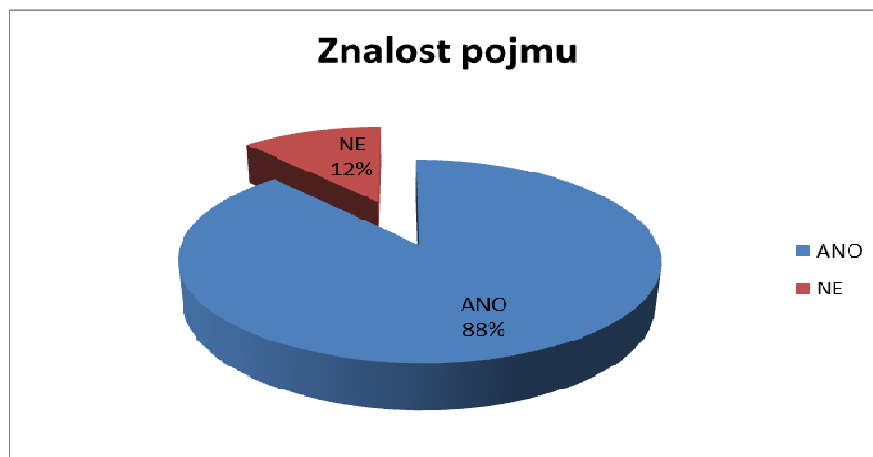
Na tuto otázku vybralo odpověď „ano“ 197 respondentů a odpověď „ne“ 26 respondentů. Kladně odpovědělo 110 chlapců a 87 dívek. Záporně odpovědělo 13 chlapců a stejný počet dívek (viz. tab. 9, graf 4). Pojem kyberšikany byl po odevzdání dotazníků probrán a vysvětlen podrobněji všem respondentům odpovídajících na dotazníky.

Tab. 9 Znalost pojmu „kyberšikana“

ODPOVĚĎ	ANO	NE	CELKEM
relativní četnost	197	26	223
absolutní četnost %	88	12	100

Zdroj: vlastní

Graf 4 Znalost pojmu „kyberšikana“

Zdroj: vlastní

Vyhodnocení otázky č. 2

Kde ses o ní dozvěděl?

- od kamaráda
- od rodiče
- od učitele
- z televize
- z internetu

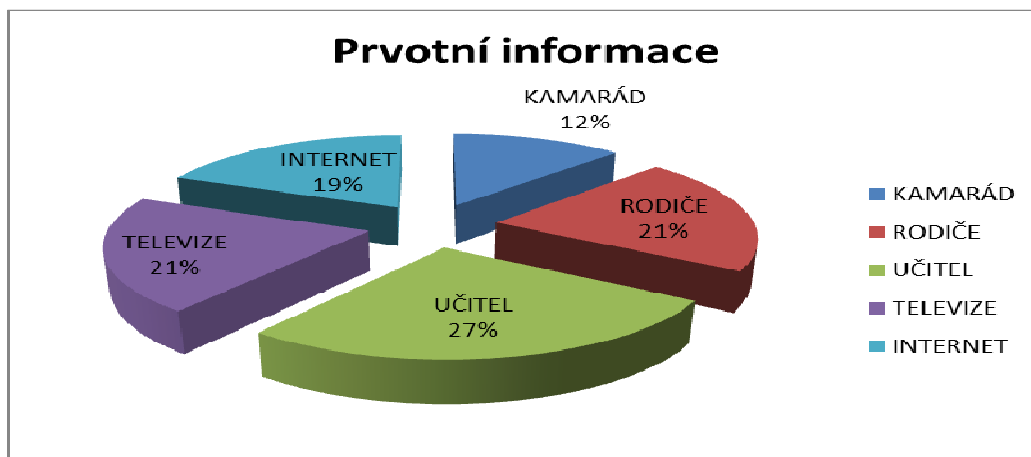
Nejvíce respondentů, celkem 60, získalo informace o této problematice od učitele. 47 respondentů získalo prvotní znalosti od rodičů, dalších 46 se je dozvědělo z televize. Pojem kyberšikana si na internetu vyhledalo 42 odpovídajících a zbylým 28 respondentům o tomto pojmu řekl kamarád (viz. tab. 10, graf 5).

Tab. 10 Získání prvotní informace

PŮVOD INFORMACÍ	KAMARÁD	RODIČE	UČITEL	TV	INTERNET	CELKEM
relativní četnost	28	47	60	46	42	223
absolutní četnost %	12	21	27	21	19	100

Zdroj: vlastní

Graf 5 Získání prvotní informace

Zdroj: vlastní

Vyhodnocení otázky č. 3

Co považuješ za nejčastější projev kyberšikany?

- **ponižující či ztrapňující komentáře a vzkazy na internetu**
- **ponižující a ztrapňující smsky**
- **ponižující či ztrapňující videa a fotky**
- **záměrné natáčení či focení v nepříjemných situacích – spolužáků nebo učitelů**

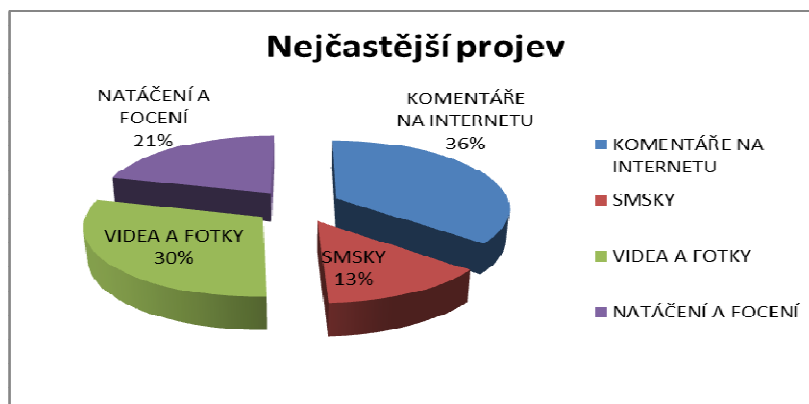
Za nejčastější projev kyberšikany považuje 80 respondentů ponižující či ztrapňující komentáře a vzkazy na internetu. Na druhém místě jsou ponižující či ztrapňující videa a fotky, které za nejčastější projev považuje 66 odpovídajících. Dalších 47 respondentů uvádí jako nejčastější projev záměrné natáčení či focení v nepříjemných situacích, ať už se jedná o spolužáky nebo také učitele. Pouhých 30 respondentů za nejčastější projev považuje ponižující a ztrapňující smsky (viz. tab. 11, graf 6).

Tab. 11 Nejčastější projev kyberšikany

NEJČASTĚJŠÍ PROJEV	KOMENTÁŘE	SMSKY	VIDEA	NATÁČENÍ	CELKEM
relativní četnost	80	30	66	47	223
absolutní četnost %	36	13	30	21	100

Zdroj: vlastní

Graf 6 Nejčastější projev kyberšikany

Zdroj: vlastní

Vyhodnocení otázky č. 4

Jaký máš názor na kyberšikanu mezi spolužáky? Co si myslíš o kyberšikaně?

- je to hrozné
- vadí mi to
- je mi to jedno
- nevadí mi to
- je to zábava

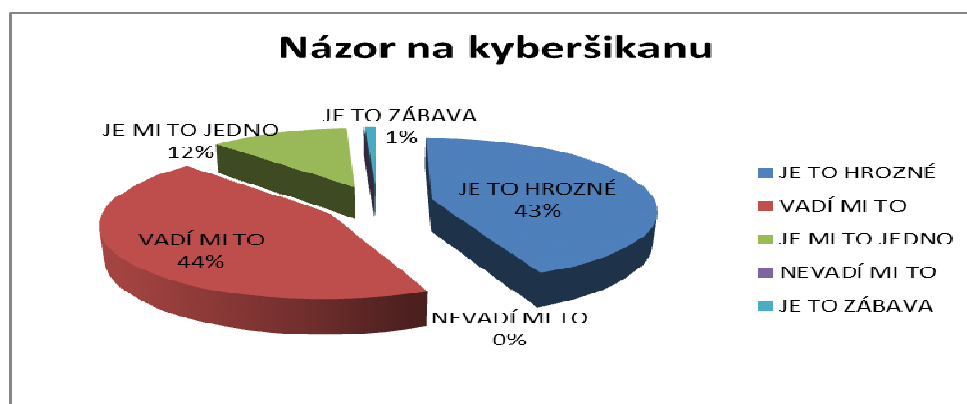
U této škálové otázky byla nejčastější odpověď, že respondentům kyberšikanování vadí, celkem tak odpovědělo 98 respondentů. Dalších 97 odpovědělo, že kyberšikanování je hrozné. Neutrální názor, je jim to jedno, zastává 26 dotazovaných. Zbylí dva respondenti považují kyberšikanu za zábavu (viz. tab. 12, graf 7).

Tab. 12 Nejčastější názor na kyberšikanu

NÁZOR	JE TO HROZNÉ	VADÍ MI TO	JE MI TO JEDNO	NEVADÍ MI TO	JE TO ZÁBAVA	CELKEM
relativní četnost	97	98	26	0	2	223
absolutní četnost						
%	43	44	12	0	1	100

Zdroj: vlastní

Graf 7 Nejčastější názor na kyberšikanu

Zdroj: vlastní

Vyhodnocení otázky č. 5

Byl jsi někdy takto šikanován?

- **ano**
- **ne**

Pokud respondent odpověděl „ano“, odpovídal dále na otázky:

Bylo to prostřednictvím mobilu?

- **ano**
- **ne**

Bylo to prostřednictvím internetu?

- **ano**
- **ne**

Co myslíš, že bylo důvodem?

- **zábava**
- **závist**
- **nenávisť**
- **ponížení**

Ze všech dotazovaných kyberšikanu zažilo 24. Zbýlých 199 respondentů takto šikanováno nebylo (viz. tab. 13, graf 8).

Tab. 13 Výskyt kyberšikany

VÝSKYT	ANO	NE	CELKEM
relativní četnost	24	199	223
absolutní četnost %	11	89	100

Zdroj: vlastní

Graf 8 Výskyt kyberšikany

Zdroj: vlastní

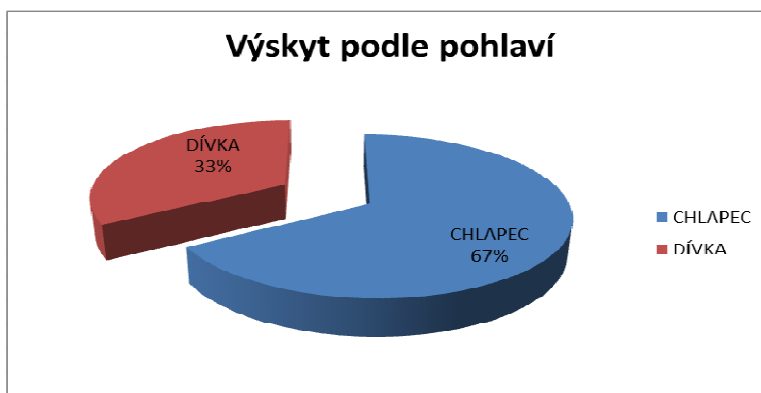
Z respondentů, kteří šikanu zažili bylo 16 chlapců a 8 dívek (viz. tab. 14, graf 9), jejich věkové rozložení bylo u chlapců 11 až 14 let, dívky zažily kyberšikanu ve věku 11, 12, 14 a 15 let (viz. tab. 15, graf 10).

Tab. 14 Výskyt kyberšikany podle pohlaví

POHLAVÍ	CHLAPEC	DÍVKA	CELKEM
relativní četnost	16	8	24
absolutní četnost %	67	33	100

Zdroj: vlastní

Graf 9 Výskyt kyberšikany podle pohlaví

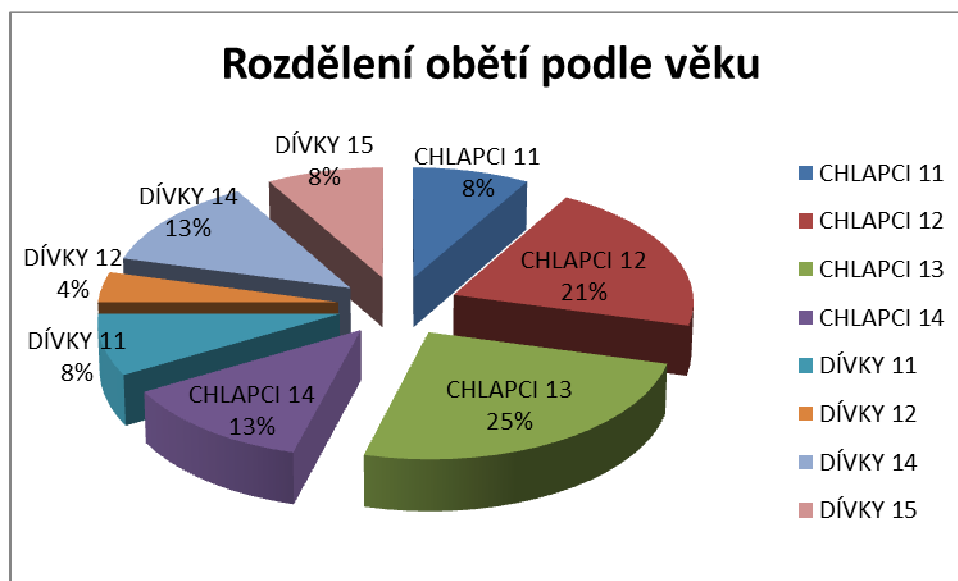

Zdroj: vlastní

Tab. 15 Věkové rozložení obětí

POHLAVÍ	CHLAPCI				DÍVKY				CELKEM
VĚK	11	12	13	14	11	12	14	15	
relativní četnost	2	5	6	3	2	1	3	2	24
absolutní četnost %	8	21	25	13	8	4	13	8	100

Zdroj: vlastní

Graf 10 Věkové rozložení obětí

Zdroj: vlastní

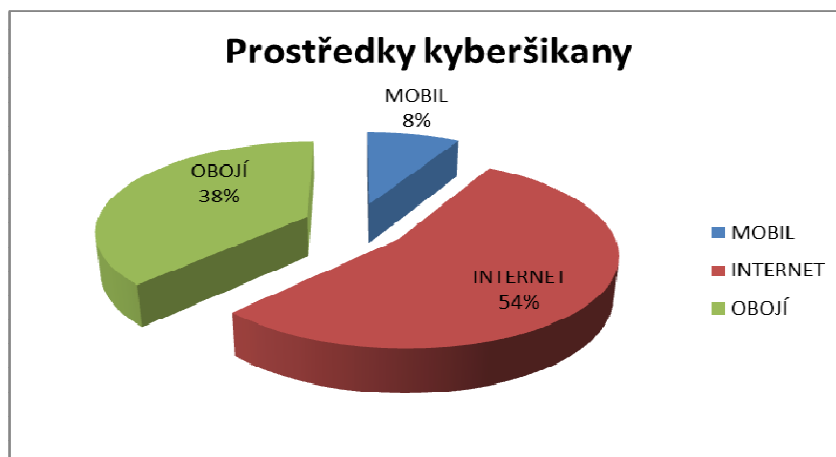
Prostředkem kyberšikany se nejčastěji stal internet, celkem ve 13 případech. Dva respondenti byli obtěžováni mobilním telefonem a devět respondentů zažilo kyberšikany jak přes mobilní telefon, tak i přes internet (viz. tab. 16, graf 11).

Tab. 16 Prostředky kyberšikany

PROSTŘEDEK	MOBIL	INTERNET	OBOJÍ	CELKEM
relativní četnost	2	13	9	24
absolutní četnost %	8	54	38	100

Zdroj: vlastní

Graf 11 Prostředky kyberšikany

Zdroj: vlastní

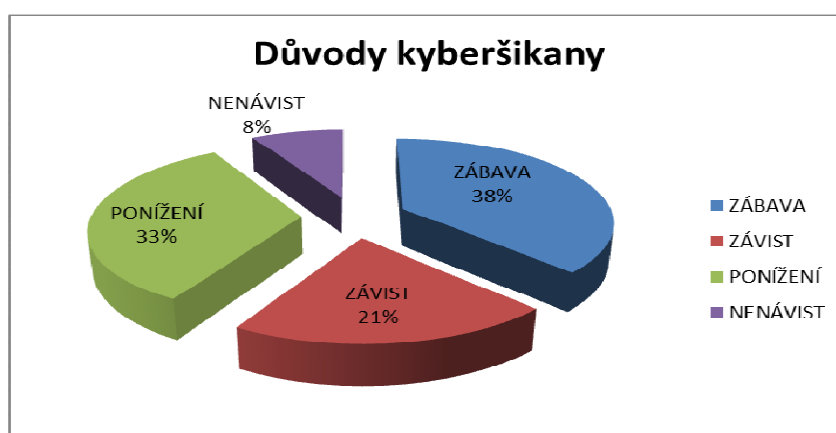
Důvodem kyberšikanování byla v 9 případech zábava, v 8 ponižování, v 5 případech to byla závist a ve 2 případech nenávisť (viz. tab. 17, graf 12).

Tab. 17 Důvody kyberšikany

DŮVODY	ZÁBAVA	ZÁVIST	PONÍŽENÍ	NENÁVIST	CELKEM
relativní četnost	9	5	8	2	24
absolutní četnost %	38	21	33	8	100

Zdroj: vlastní

Graf 12 Důvody kyberšikany

Zdroj: vlastní

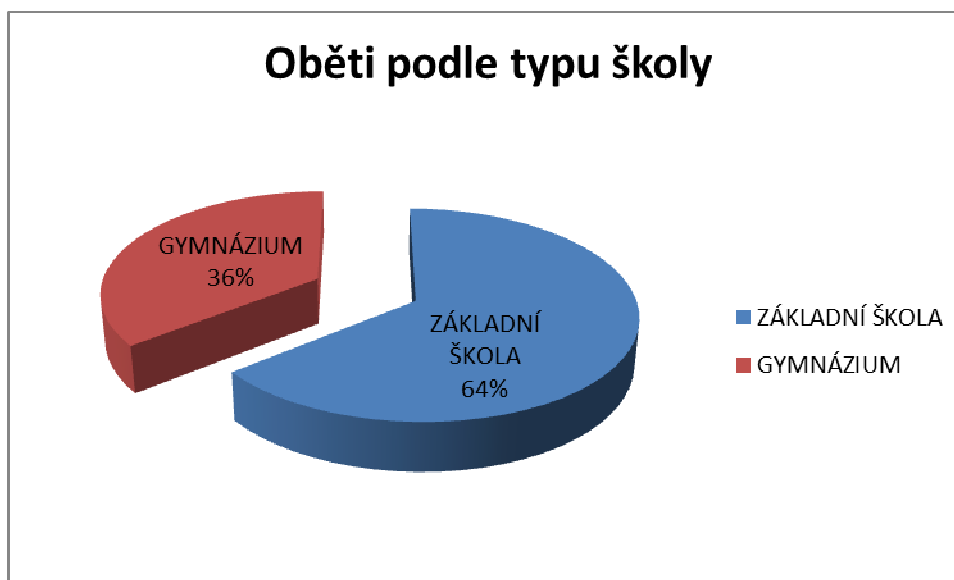
Podíváme-li se na tuto otázku podle typu školy, kterou kyberšikanovaní respondenti navštěvují, 18 respondentů je žáky základních škol a 6 respondentů navštěvuje gymnázium (viz. tab 18, graf 13).

Tab. 18 Oběti podle typu školy

TYP ŠKOLY	ZÁKLADNÍ ŠKOLA	GYMNÁZIUM	CELKEM
relativní četnost	9	5	8
absolutní četnost %	64	36	100

Zdroj: vlastní

Graf 13 Oběti podle typu školy

Zdroj: vlastní

Vyhodnocení otázky č. 6

Šikanoval jsi někdy takto sám někoho?

- **ano**
- **ne**

Pokud respondent odpověděl „ano“, odpovídal dále na otázky:

Bylo to prostřednictvím mobilu?

- **ano**
- **ne**

Bylo to prostřednictvím internetu?

- **ano**
- **ne**

Co myslíš, že bylo důvodem?

- **nuda**
- **legrace**
- **pomsta**
- **závist**
- **jiný důvod**

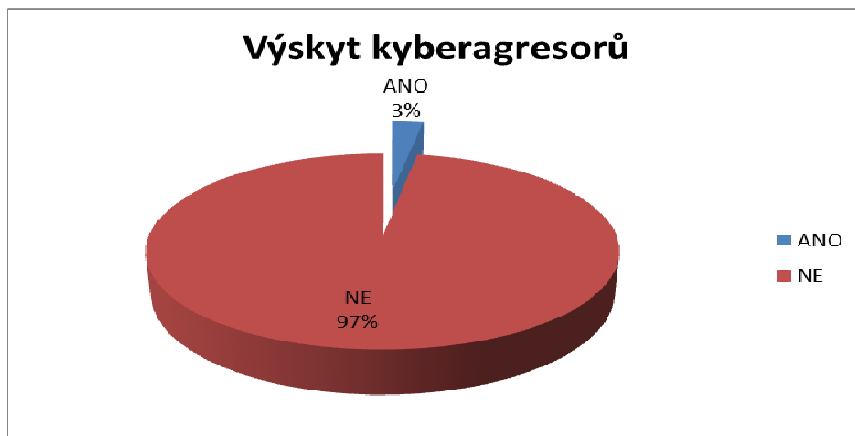
Celkem šest respondentů, ze všech 223 dotazovaných, využilo mobilní telefon nebo internet ke kyberšikaně (viz. tab. 19, graf 14).

Tab. 19 Výskyt kyberagresorů

AGRESOR	ANO	NE	CELKEM
relativní četnost	6	217	223
absolutní četnost %	3	97	100

Zdroj: vlastní

Graf 14 Výskyt kyberagresorů

Zdroj: vlastní

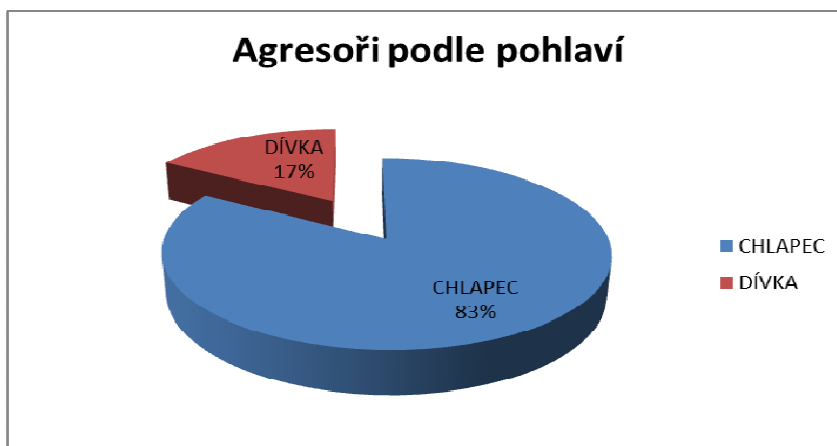
Nejčastěji agresorem byli chlapci, celkem 5 a jedna dívka (viz. tab. 20, graf 15). Věkové rozložení bylo u chlapců 12 – 14 let, dívky bylo 14 let (viz. tab. 21, graf 16).

Tab. 20 Rozdělení agresorů podle pohlaví

POHLAVÍ	CHLAPEC	DÍVKA	CELKEM
relativní četnost	5	1	6
absolutní četnost %	83	17	100

Zdroj: vlastní

Graf 15 Rozdělení agresorů podle pohlaví

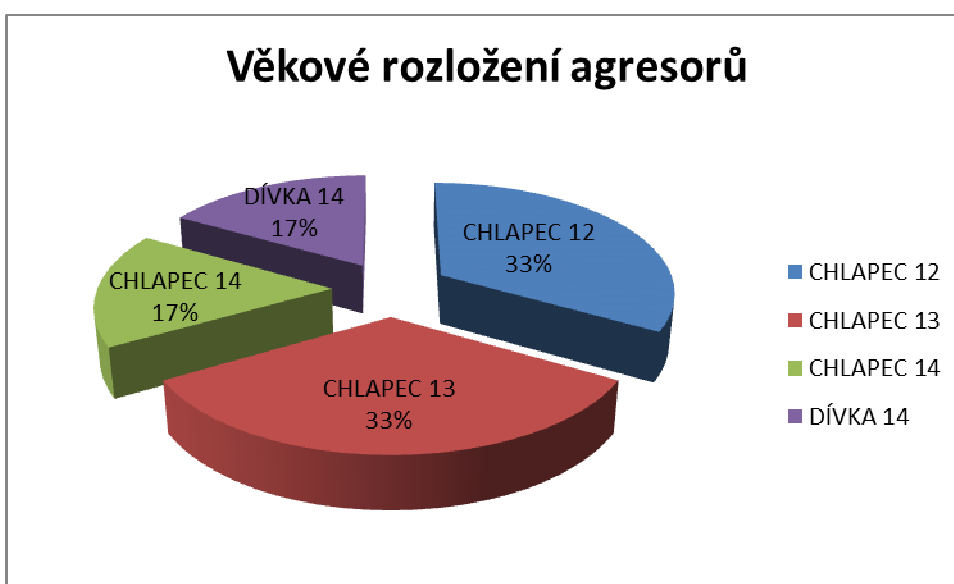

Zdroj: vlastní

Tab. 21 Věkové rozložení agresorů

POHLAVÍ	CHLAPEC			DÍVKA	CELKEM
VĚK	12	13	14	14	
relativní četnost	2	2	1	1	6
absolutní četnost %	33	33	17	17	100

Zdroj: vlastní

Graf 16 Věkové rozložení agresorů

Zdroj: vlastní

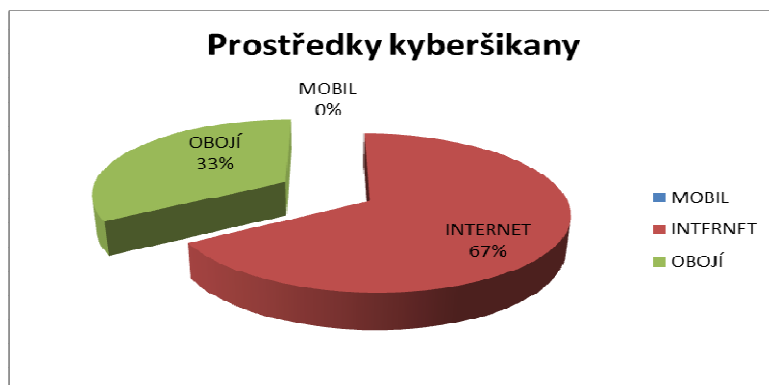
Prostředkem kyberšikany se nejčastěji stal internet, celkem ve 4 případech a dva agresoři použili jak mobilní telefon, tak i internet (viz. tab. 22, graf 17).

Tab. 22 Prostředky kyberšikany

PROSTŘEDEK	MOBIL	INTERNET	OBOJÍ	CELKEM
relativní četnost	0	4	2	6
absolutní četnost %	0	67	33	100

Zdroj: vlastní

Graf 17 Prostředky kyberšikany

Zdroj: vlastní

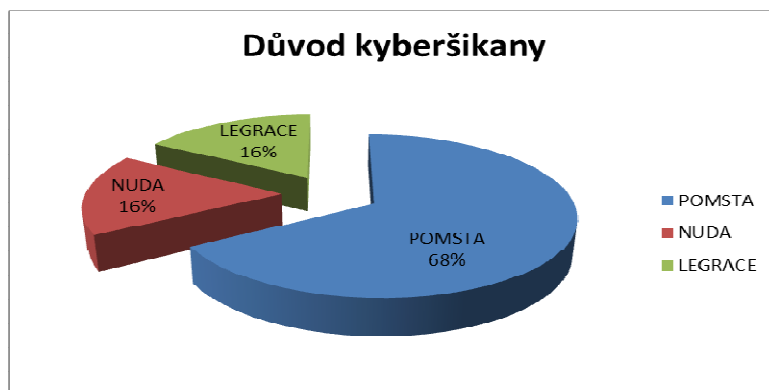
Důvodem kyberšikanování byla v 4 případech pomsta, v jedné případě nuda a v jednom případě legrace (viz. tab. 23, graf 18). Ze čtyř případů pomsty byly tři případy pomstou za to, že samotný agresor také zažil kyberšikanu. Takto vnímala své agresivní chování dívka a dva chlapci ve věku 12 a 13 let.

Tab. 23 Důvod kyberšikanování

DŮVOD	POMSTA	NUDA	LEGRACE	CELKEM
relativní četnost	4	1	1	6
absolutní četnost %	68	16	16	100

Zdroj: vlastní

Graf 18 Důvod kyberšikanování

Zdroj: vlastní

Podíváme-li se na tuto otázku podle typu školy, kterou agresori navštěvují, všichni agresori jsou žáky základních škol (viz. tab 24).

Tab. 24 Agresori podle typu školy

TYP ŠKOLY	ZÁKLADNÍ ŠKOLA	GYMNÁZIUM	CELKEM
relativní četnost	6	0	6
absolutní četnost %	100	0	100

Zdroj: vlastní

Vyhodnocení otázky č. 7

Znáš někoho z této školy, kdo šikanuje prostřednictvím internetu nebo mobilu?

- **ano**
- **ne**

Celkem 29 respondentů zná případného kyberagresora ze školy, kterou sám navštěvu. Většina kyberagresorů, celkem 17 se vyskytuje na základní škole, zbývajících 12 navštěvuje gymnázium. Zbýlých 194 respondentů nikoho takového nezná (viz. tab. 25, graf 19).

Tab. 25 Povědomí o agresorovi

POVĚDOMÍ	ANO	NE	CELKEM
relativní četnost	29	194	223
absolutní četnost %	13	87	100

Zdroj: vlastní

Graf 19 Povědomí o agresorovi

Zdroj: vlastní

Vyhodnocení otázky č. 8

Pokud bys byl takto šikanován, komu bys o tom pověděl?

- rodičům
- učitelí
- kamarádovi
- někomu jinému
- nikomu

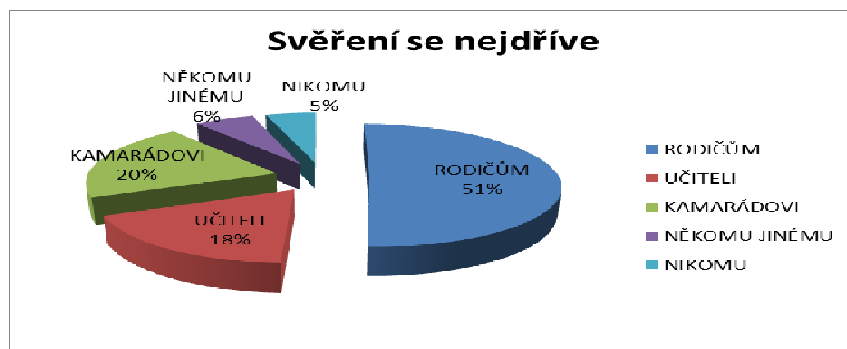
Více jak polovina respondentů, celkem 113, by se svěřila rodičům. Dalších 46 respondentů by se nejdříve svěřilo kamarádovi, 40 odpovídajících by o tom povědělo učitelí, 13 odpovídajících by se svěřilo někomu jinému a zbylých 11 by o svém problému mlčelo (viz. tab. 26, graf 20).

Tab. 26 Komu se případná oběť svěří nejdříve

SVĚŘENÍ SE	RODIČŮM	UČITELI	KAMARÁDOVI	NĚKOMU JINÉMU	NIKOMU	CELKEM
relativní četnost	113	40	46	13	11	223
absolutní četnost %	51	18	20	6	5	100

Zdroj: vlastní

Graf 20 Komu se případná oběť svěří nejdříve

Zdroj: vlastní

Vyhodnocení otázky č. 9

Vědí rodiče o tom, co na internetu děláš?

- **ano**
- **ne**

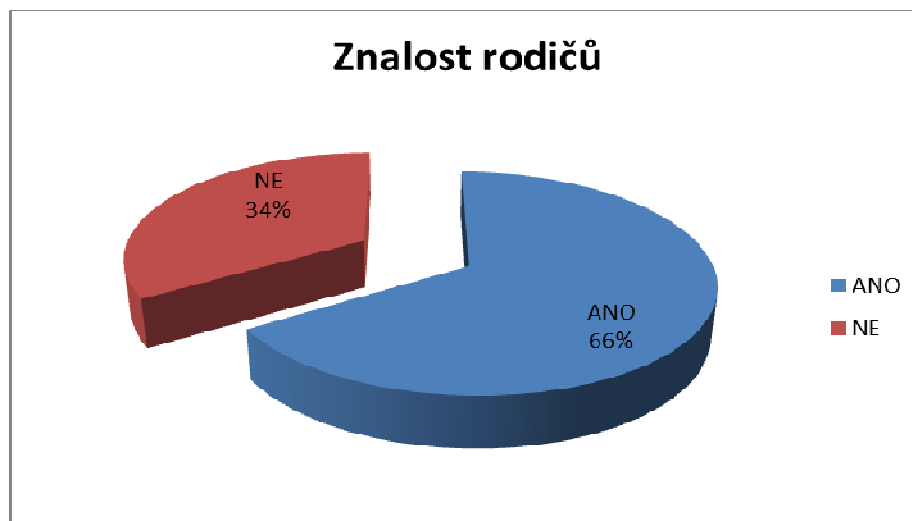
Na tuto otázku odpovědělo 121 respondentů kladně. Rodiče vědí, co jejich dítě na internetu dělá, jaké stránky navštěvuje. Rodiče zbylých 62 respondentů nevědí, jaké stránky jejich dítě navštěvuje a co na nich dělá (viz. tab. 27, graf 21).

Tab. 27 Znalost rodičů o činnosti dětí na internetu

ZNALOST RODIČŮ	ANO	NE	CELKEM
relativní četnost	121	62	223
absolutní četnost %	66	34	100

Zdroj: vlastní

Graf 21 Znalost rodičů o činnosti dětí na internetu

Zdroj: vlastní

Vyhodnocení otázky č. 10

Kde máš přístup na internet?

- ve škole
- doma v obýváku nebo ve společné místnosti
- ve svém pokoji
- v knihovně

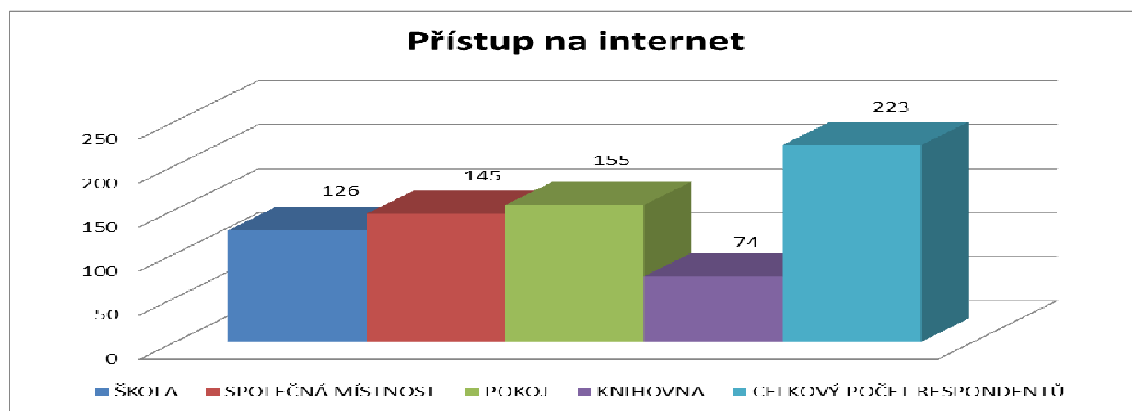
V této otázce si mohli respondenti vybrat více než jednu odpověď, pokud mají přístup na internet na více místech. Ve škole má přístup na internet 126 respondentů z celkových 223. Doma v obýváku nebo ve společné místnosti může na počítač s internetem 145 respondentů z celkových 223. Přímou ve svém pokoji má počítač s přístupem na internet 155 respondentů z celkového počtu 223 respondentů. Do knihovny chodí používat počítač s internetem 74 respondentů z celkových 223 (viz. tab. 28, graf 22).

Tab. 28 Přístup na internet

PŘÍSTUP NA INTERNET	ŠKOLA	SPOLEČNÁ MÍSTNOST	POKOJ	KNIHOVNA
relativní četnost	126	145	155	74

Zdroj: vlastní

Graf 22 Přístup na internet

Zdroj: vlastní

Vyhodnocení otázky č. 11

K čemu internet využíváš?

- **ke komunikaci**
- **k zábavě**
- **k vyhledávání informací**

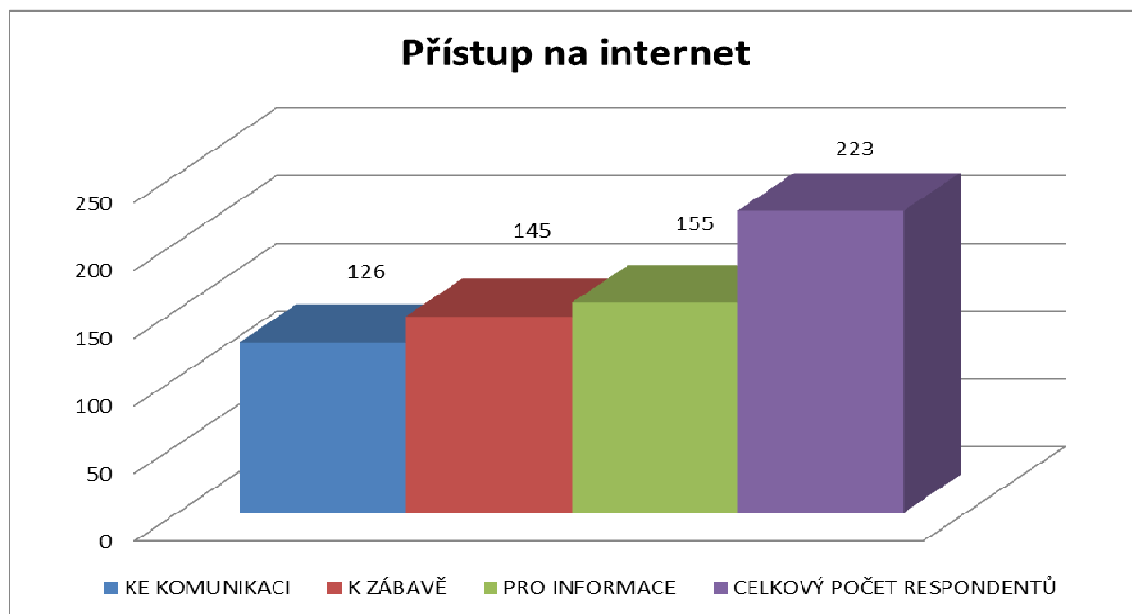
I v této otázce mohli respondenti zvolit více odpovědí. Ke komunikaci využívá internet 178 respondentů z celkového počtu 223 respondentů. Za zábavou chodí na internet 182 respondentů z celkových 223 a 195 respondentů z celkového počtu 223 využívá internet k vyhledávání informací (viz. tab. 29, graf 23).

Tab. 29 Využívání internetu

VYUŽÍVÁNÍ INTERNETU	KE KOMUNIKACI	K ZÁBAVĚ	PRO INFORMACE
relativní četnost	126	145	155

Zdroj: vlastní

Graf 23 Využívání internetu

Zdroj: vlastní

6.5 Závěr výzkumu

Celkem 223 respondentů odpovídalo na 11 otázek v dotazníku, které jsou podrobně vyhodnoceny výše. Na základě tohoto vyhodnocení můžeme nyní vyhodnotit výzkumné otázky, které byly položeny před distribucí dotazníků.

Vyhodnocení výzkumné otázky č. 1:

V jaké míře ovlivňuje typ školy a míra vzdělání výskyt kyberšikany?

Na tuto výzkumnou otázku jsme našli odpověď ve vyhodnocení otázky číslo 5. Podle tabulky č. 18 a grafu 13 vidíme, že větší počet obětí kyberšikany se vyskytoval na základní škole. Celkem to bylo 64%. Co se týče agresorů, podle tabulky č. 24 vidíme, že všichni agresori, tedy 100%, navštěvovalo základní školu.

Můžeme tedy říci, že typ školy a míra vzdělání výskyt kyberšikany ovlivňuje. Na základní škole se kyberšikana vyskytovala častěji než na gymnáziu.

Vyhodnocení výzkumné otázky č. 2:

Je kyberšikana častějším projevem u chlapců nebo u děvčat?

Na tuto výzkumnou otázku odpovídá vyhodnocení otázky číslo 6. Jak ukazuje tabulka č. 20 a graf 15, celkem 83% agresorů byly chlapci.

Kyberšikana je tedy častějším projevem u chlapců.

Vyhodnocení výzkumné otázky č. 3:

Jaké jsou nejčastější projevy kyberšikany?

Na tuto výzkumnou otázku jsme našli odpověď ve vyhodnocení otázky číslo 3. Za nejčastější projevy kyberšikany považují respondenti podle tabulky č. 11 a grafu 6 ze

36% ponižující či ztrapňující komentáře a vzkazy na internetu. Dále za nejčastější projev považují ze 30% ponižující či ztrapňující videa a fotky.

Nejčastější projevy kyberšikanu tedy jsou ponižující či ztrapňující komentáře a vzkazy na internetu a také ponižující či ztrapňující videa a fotky.

Vyhodnocení výzkumné otázky č. 4:

Jaké převládají názory na kyberšikanu?

Na poslední výzkumnou otázku odpovídá vyhodnocení otázky číslo 4. Názory na kyberšikanu byly mezi respondenty v 87% negativní. V 44% ji považují za hroznou a v 43% jim vadí, jak můžeme vidět v tabulce č. 12 a grafu 7.

Názory na kyberšikanu tedy převládají negativní.

Závěr

Šikana, ať už je to její klasická forma nebo nový druh šikany – kyberšikana, patří k závažným problémům, kterými je třeba se důkladně zabývat a snažit se jim předcházet.

V teoretické části bakalářské práce jsem se zaměřila základní pojmy, které se týkají jak šikany, tak i kyberšikany. Věnovala jsem se jejich projevům, druhům, stádiím a samozřejmě také účastníkům. Zaměřila jsem se také na rozdíly, které jsou mezi klasickou šikanou a kyberšikanou, jaké jsou rozdíly v důsledcích a jaké odlišnosti můžeme najít mezi agresory a oběťmi. V neposlední řadě jsem se snažila popsat zásady bezpečného užívání internetu a jak dítě před jevy šikany a kyberšikany ochránit, či kde případně získat hlavní informace a pomoc. V jedné z kapitol jsem se věnovala zvládání těchto sociálně patologických jevů, jejich diagnostice a postupům řešení.

Kyberšikana je tématem v České republice ve srovnání se světem poměrně novým. V posledních letech se však množství informací v českém jazyce rapidně zvyšuje a je dostupné převážně na internetu. Klasických knih, které by se věnovaly zcela tomuto tématu, je bohužel nedostatek. Kyberšikana je autory věnujícími se klasické šikaně pouze okrajově zmiňována. Jelikož se jedná o jev, který se vyvíjí stejně rychle, jako moderní technologie, nepokládám to za příliš velký problém. Informace vydávané v knihách se mohou stát, vzhledem k rychlému vývoji, v krátké době neaktuálními. Co se týče výzkumů kyberšikany, proběhl v České republice v období březen 2011 – únor 2012 výzkum katedry psychologie Univerzity Palackého v Olomouci, který byl zaměřen na zmapování virtuální šikany a její psycho - sociální konsekvence u vysokoškolských studentů. Dalším velkým výzkumem byl v roce 2009 projekt programu Minimalizace šikany, jehož cílem bylo popsat současnou situaci v oblasti kyberšikany u českých dětí. Výsledky obou výzkumů jsou volně dostupné na internetu.

V praktické části bylo hlavním cílem dotazníkového šetření zmapovat informace, které mají o kyberšikaně žáci druhého stupně základních škol a studenti primy až kvarty gymnázií, jaké jsou jejich názory na tuto problematiku a zda se již s tím sociálně patologickým jevem setkali. Očekávala jsem, že zkušenost s kyberšikanou, ať už v roli

oběti nebo agresora, bude mít přibližně každý pátý respondent. Toto moje očekávání se nepotvrdilo, zkušenost byla nižší. Ale nejsem si jistá, zda všichni účastníci výzkumu odpovídali pravdivě. Velmi mě překvapilo, když vyhodnocení výzkumu ukázalo, že všichni agresori jsou žáky základní školy. Vzhledem k tomu, že se oběti kyberšikany vyskytli také na gymnáziu, očekávala jsem, že i agresor bude navštěvovat gymnázium. V závěru lze říci, že respondenti, u kterých probíhalo dotazníkové šetření, mají o kyberšikaně určité informace a považují ji za velmi negativní jev společnosti. Cílem práce bylo shromáždit informace, které umožní zhodnotit rizika komunikace prostřednictvím sociálních sítí pro žáky základní a střední školy. Dle mého názoru byl cíl práce naplněn. Přesto je velmi důležité se touto problematikou dále zabývat. Moderní komunikace se mění a vyvíjí velmi rychle, stejně tak se bude měnit a vyvíjet i kyberšikana, která prostředky informačních a komunikačních technologií používá jako nástroj šikanování. Proto je důležité umět včas a správně reagovat na tento vývoj a snažit se o předcházení jeho negativních následků.

Seznam použité literatury

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0139-7

CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži*. Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3

KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-513-X

KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5

ROGERS, V. *Kyberšikana*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-984-2

ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-360-1

VÁGNEROVÁ, K. *Minimalizace šikany*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-912-5

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4

VAŠUTOVÁ, M. *Proměny šikany ve světě nových médií*, Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010. ISBN 978-80-7368-858-5

Seznam internetových odkazů

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, Č. j. 24 246/2008-6, [cit. 23. 10. 2012],

Dostupné na:

http://www.msmt.cz/.../Metodicky_pokyn_k_preveni_a_reseni_sikanovani.pdf

Stop násilí [online], 2007 [cit. 2012-10-23]. Dostupné na:

<http://www.stopnasili.cz/teenageri/nasili-ve-vztahu/formy-nasili.html>

Seznam příloh

Příloha 1: Dotazník

Přílohy

Příloha 1: Dotazník

Dobrý den,

jsem studentkou oboru Sociální pedagogika na pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Pracuji na bakalářské práci, jejímž tématem je Kyberšikana jako jeden ze zdrojů ohrožení pro děti základní a střední školy. Cílem tohoto dotazníku je zjistit, zda o kyberšikaně víš, setkal jsi se s ní a jaký je Váš názor na tento druh šikany. Dotazník je zcela anonymní a jeho výsledky budou použity pouze za účelem zpracování bakalářské práce.

Děkuji za pečlivé a pravdivé vyplnění a čas, který jste mu věnovali.

- Jsi chlapec?

ano ne

- Jsi dívka?

ano ne

- Kolik je ti let?

10 11 12 13 14 15

- Kde žiješ?

velké město malé město vesnice

- Kde studuješ?

ZŠ gymnázium

1. Víš, co je kyberšikana?

ano ne

2. Kde ses o ní dozvěděl?

od kamaráda od rodiče od učitele z televize z internetu

3. Co považuješ, za nejčastější projev kyberšikany?

- ponižující či ztrapňující komentáře a vzkazy na internetu
- ponižující a ztrapňující smsky
- ponižující či ztrapňující videa a fotky
- záměrné natáčení či focení v nepříjemných situacích - spolužáků nebo učitelů

4. Jaký máš názor na kyberšikanu mezi spolužáky? Co si myslíš o kyberšikaně?

- je to hrozné vadí mi to je mi to jedno nevadí mi to je to zábava

5. Byl jsi někdy takto šikanován?

- ano ne
 - Bylo to prostřednictvím mobilu?
 - ano ne
 - Bylo to prostřednictvím internetu?
 - ano ne
 - Co myslíš, že bylo důvodem?
 - zábava závist nenávisť ponížení

6. Šikanoval jsi někdy takto sám někoho?

- ano ne
 - Bylo to prostřednictvím mobilu?
 - ano ne
 - Bylo to prostřednictvím internetu?
 - ano ne
 - Co bylo důvodem?
 - nuda legrace pomsta závist jiný důvod

7. Znáš někoho z této školy, kdo šikanuje prostřednictvím internetu nebo mobilu?

ano ne

8. Pokud bys byl takto šikanován, komu bys o tom pověděl?

rodičům učitelů kamarádovi někomu jinému nikomu

9. Vědí rodiče o tom, co na internetu děláš?

ano ne

10. Kde máš přístup na internet?

ve škole doma v obýváku či ve společné místnosti ve svém pokoji v knihovně

11. K čemu internet využíváš?

ke komunikaci k zábavě k vyhledávání informací